

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของ
เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดสระบุรี

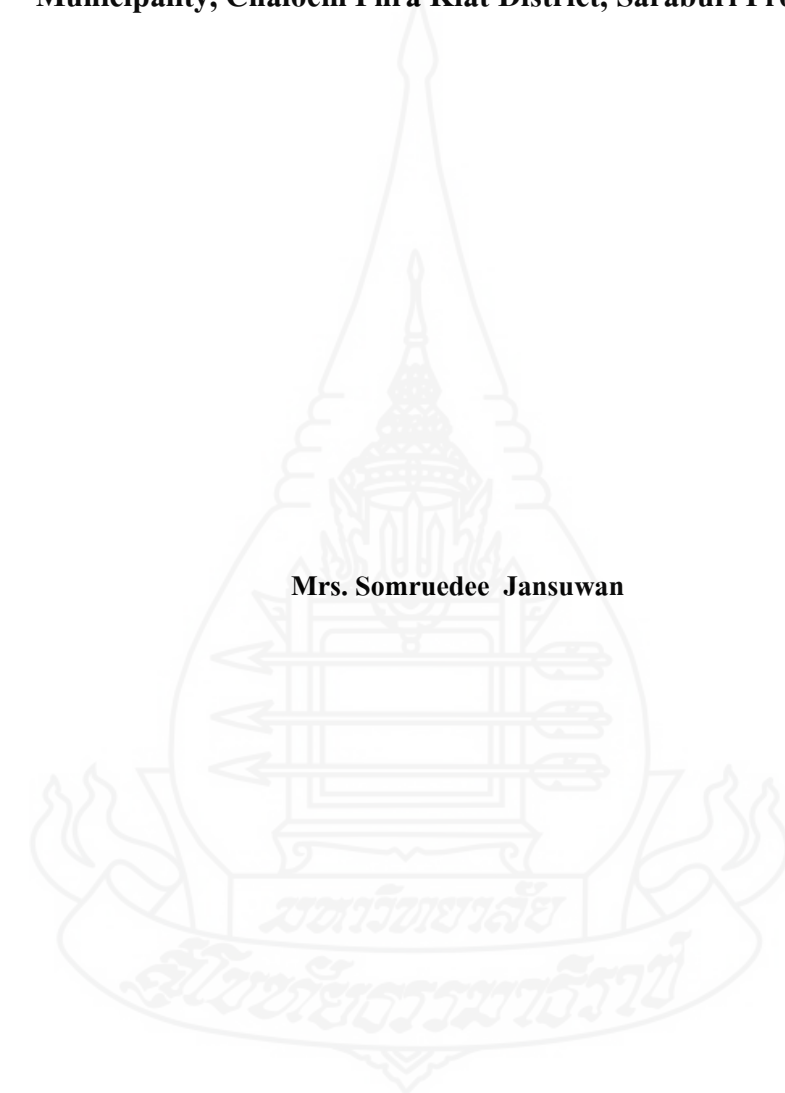
นางสมฤดี จันทร์สุวรรณ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**Involvement of the Private Sector in Waste Management of Naphralan
Municipality, Chaloe Phra Kiat District, Saraburi Province**

Mrs. Somruedee Jansuwan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Local Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

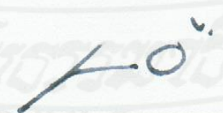
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาล
ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสมฤดี จันทร์สุวรรณ
วิชาเอก การเมืองการปกครองท้องถิ่น
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล)

.....
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบล
หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ผู้ศึกษา นางสมฤดี จันทร์สุวรรณ รหัสนักศึกษ 2558002719 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน (2) เสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึกจากประชากร/กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 4 คนและอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนจำนวน 5 คน ใช้แบบการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นเครื่องมือการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนาแบบสรุปอุปนัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1. ภาคประชาชนมีบทบาทในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยม 2) การมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน และ 3) การให้ความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดการขยะ ทั้งนี้แนวโน้มของระดับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ 2. แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เทศบาลตำบลหน้าพระลานควรกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องที่จะส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมและเล็งเห็นความสำคัญแนวคิดกับ “กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน” ในการจัดการขยะชุมชนทุกขั้นตอน ประกอบด้วย ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน ตลอดจนร่วมติดตามประเมินผล ในบริบทของ “ภาคประชาสังคม” อย่างสมดุล พร้อมทั้งยกระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ ร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ไปสู่ “พหุสังคม” และพัฒนาไปถึงการเป็น “ประชาสังคม” ในที่สุด

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม ภาคประชาชน การจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน
จังหวัดสระบุรี

Independent Study title: Involvement of the Private Sector in Waste Management of Naphralan Municipality, Chaloe Phra Kiat District, Saraburi Province

Author: Mrs. Somruedee Jansuwan; **ID:** 258002719; **Degree:** Master of Political Science;

Independent Study advisor: Yuttaporn Issarachai, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the role of the private sector in managing waste together with Na Phra Lan Municipality; and (2) to recommend approaches to promote the involvement of citizens in the management of local administrative organizations.

This was a qualitative research based on documentary research and in-depth interviews with 14 key informants, consisting of 5 community chairmen from communities in Na Phra Lan Municipality, 4 kumnan/village headmen, and 5 community public health volunteers. An in-depth interview form was used as the data collection tool, and data were analyzed using descriptive analysis and analytic induction.

The results showed that 1. The private sector played 3 roles in undertaking waste management together with Na Phra Lan Municipality: a) advocacy of the desired attitudes and values; b) participating in community waste management; and c) cooperating with the municipality in waste management. The level of public participation in waste management tended to depend on differences in sex, age, social position, years of seniority in holding a position, income, social acceptance, social changes and developments, support from related agencies, and other factors. 2. Recommended approaches to promote the involvement of the private sector in the management of local administrative organizations derived from this case study were to set a clear and consistent policy framework to strengthen the private sector and promote its readiness; and to create awareness and make people realize the importance of public participation in every step of the waste management process, from identifying problems to planning operations, to jointly investing and operating, to evaluation. The private sector should participate in a balanced way in the context of civil society. The promotion of public participation in waste management together with the municipality should be upgraded to the level of a pluralistic society and eventually developed to the level of civil society.

Keywords: Public participation, Private sector participation, Waste management, Trash disposal, Na Phra Lan Municipality, Saraburi Province

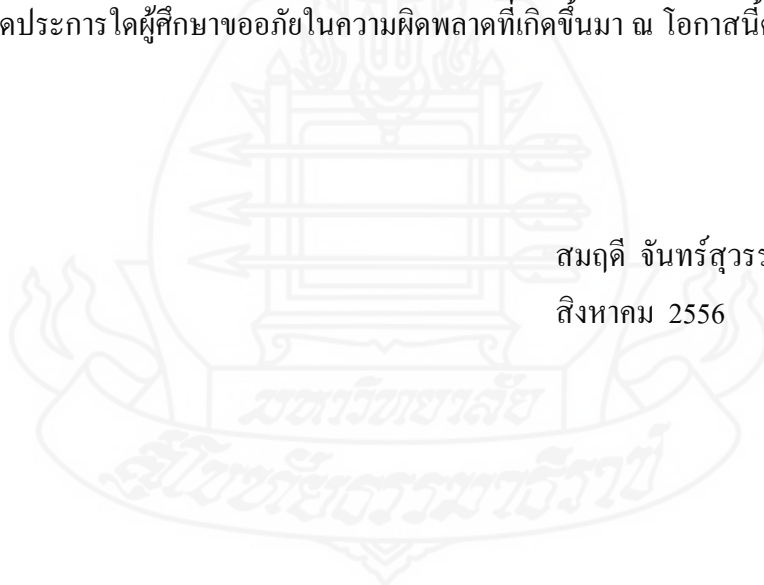
กิตติกรรมประกาศ

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ด้วยดี เนื่องจากได้รับคำแนะนำชี้แนะอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.พัชรวัต ปิยะ โอสถสรรค์ ที่ท่านได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไข และตรวจทาน ตลอดจนให้ข้อคิด/แนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนกระทั่งการค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเตี่ย และมารดาที่ได้อบรมสั่งสอนและส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอย่างดีเยี่ยม จนจบการศึกษาระดับปริญญาโท ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ครอบครัว จันท์สุวรรณ ทุกคน และเพื่อน ๆ ตลอดจนท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ ที่ได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้เสมอมา หากค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้ศึกษาขอยกความดีความชอบให้แก่ทุกท่านดังกล่าวมาข้างต้น หากว่าค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เกิดข้อผิดพลาดประการใดผู้ศึกษาขอภัยในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สมฤดี จันท์สุวรรณ

สิงหาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	11
แนวคิดและความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม	21
ความรู้พื้นฐานและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ	27
เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี	37
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	51
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	52
การหาคุณภาพเครื่องมือ	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	56
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์	57
ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี	60
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี	70
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
สรุปผลการวิจัย	77
อภิปรายผล	93
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	112
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	120
ก แบบสัมภาษณ์	121
ข คำอธิบายประกอบการบันทึกพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์	128
ประวัติผู้ศึกษา	133

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงถึงปัจจัยภาคประชาชน ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี	57
ตารางที่ 4.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะจำแนกตามกิจกรรม วัตถุประสงค์ ข้อค้นพบ ข้อเสนอ	64
ตารางที่ 4.3 รูปแบบการการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตามแนวคิดของ เจมส์คีย์ ปิ่นทอง	66
ตารางที่ 4.4 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน	67

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
ภาพที่ 2.1 การประยุกต์ใช้หลักการ AIC	25
ภาพที่ 4.1 แสดงการอบรมวิชาการตามโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะ โดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” เพื่อสร้างจิตสำนึก เจตคติ และการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ต่อการบริหารจัดการขยะจากครัวเรือน	62
ภาพที่ 4.2 แสดงผลการปฏิบัติการคัดแยกขยะจริง ตามโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะ โดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”	63
ภาพที่ 5.1 แสดงการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยกิจกรรม “เยี่ยมบ้านยามเย็น”	79

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันอยู่ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศของโลกให้เล็กลง การติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถทำได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัดด้วยความเร็วเวลาเพียงเสี้ยววินาทีเท่านั้น กระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อให้เกิดความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการด้านบริหารองค์การจากเดิมไปสู่กระบวนการใหม่ เช่น จากแนวความคิดแบบยุคอุตสาหกรรม ไปสู่ยุคสารสนเทศ จากเดิมองค์การเน้นความมั่นคง ไปสู่ มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากที่เคยใช้วิธีควบคุมที่ศูนย์อำนาจไปสู่การกระจายอำนาจความรับผิดชอบในการตัดสินใจให้แก่พนักงานระดับล่าง จากแนวคิดขององค์การที่มุ่งการแข่งขัน ไปเป็นมุ่งแสวงหาความร่วมมือ จากที่เคยให้ความสำคัญของวัตถุเป็นหลัก ไปเป็นการยึดความสำคัญของคนและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และจากการเน้นความเหมือนกัน ไปสู่การเน้นให้มีความแตกต่างที่หลากหลาย เป็นต้น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ นอกจากก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและสามารถพัฒนาประเทศให้มีความทัดเทียมกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคแล้วยังส่งผลกระทบต่อในทางลบที่เกิดจากการพัฒนาประเทศหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อาทิเช่น ปัญหาขยะมูลฝอย น้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ เป็นต้น จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2551 ว่าปริมาณขยะของประเทศไทย ในปี 2551 มีประมาณ 15.03 ล้านตัน หรือ 41,064 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

มลภาวะจากขยะ เป็นหนึ่งในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีการขยายตัวของเมืองสูงตามจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการขยายตัวและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลที่มีท่าทีต่อการกำหนดให้การบริหารจัดการในลักษณะของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมุ่งเน้นการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นแบบครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะที่จุดเริ่มต้นของ

การเกิดขยะจนถึงการกำจัดขยะในขั้นตอนสุดท้าย พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการนำขยะที่มีศักยภาพกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากที่สุดรวมทั้งพยายามลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดให้เหลือน้อยที่สุด ตลอดจนการผลักดัน สนับสนุน และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะครบวงจรอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม รวมทั้งเพื่อเป็นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง พฤติกรรมอันประกอบด้วยการร่วมและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ทางการ หรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิด สิ่งต่างๆ ร่วมกัน นั่นเอง เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (๒๕๒๙) กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

อีกทั้ง สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ (2549 : 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ

- 1) ด้านประชาชน (Public)
- 2) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)
- 3) ด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) นั้นจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้

ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย โดยมุ่งเน้นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมใน 13 องค์ประกอบดังนี้

1) การรับรู้ (Perception) ซึ่งจะต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย

2) ทศนคติ (Attitude) ที่จะต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน

3) การเป็นตัวแทน (Representation) ซึ่งการสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น นอกจากนี้กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) บรรยากาศของการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) การสร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายกลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น

6) จันทมติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างจันทมติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นจันทมติของประชาสังคม

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในองค์กร ก็จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและกัน

8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) โดยต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร

9) การประเมินผล (Appraisal) จะต้องจัดให้มีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการ

ปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และขจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์สูงสุด

10) ความโปร่งใส (Transparency) จะเป็นการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กร การมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการ ลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร

11) ความเป็นอิสระ (Independence) ซึ่งองค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) ทั้งนี้ องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง

13) เครือข่าย (Network) ควรมีการส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่าย กล่าวคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกัน เป็นหนึ่งเดียว ที่สำคัญต้องเป็น ไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ได้รับการจัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2502 และต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนแปลงแนวเขตสุขาภิบาลใหม่ ในวันที่ 11 มกราคม 2522 ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติ เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 9 ก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 มีผลให้สุขาภิบาลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นไป มีพื้นที่ 9.740 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,495 ไร่ ประมาณ 8,261 คน จำนวนหลังคาเรือน คราวเรือน ใน 10 หมู่บ้าน(สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลหน้าพระลาน พฤษภาคม: 2556) ทั้งนี้ พื้นที่ของเทศบาลตำบลหน้าพระลานกว่าร้อยละ 50 เป็นภูเขา ได้แก่ เขาใหญ่

เขางอบ เขาพาดแอก ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมระเบิดหิน เนื่องจากมีแร่ธาตุที่สำคัญหลายแห่ง เช่น หินอ่อน หินปูน หินลูกรัง และหินที่ใช้ในการก่อสร้าง สำหรับพื้นที่ราบส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรมและการพาณิชย์กรรม ส่งผลให้ สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม จากสภาพพื้นที่กว่าร้อยละ 50 เป็นภูเขาหินปูน มีแร่ธาตุมากจึงทำให้เกิดกิจการอุตสาหกรรม ต่อเนื่องเกี่ยวกับหิน และอุปกรณ์ วัสดุก่อสร้างตามมาหลายอย่าง เช่น โรงงานย่อยหินไทย โรงงานปูนขาว โรงโม่หิน กิจการขายเครื่องหินก่อสร้าง การตัดถกรรมหินอ่อน และอื่นๆ ทั้งนี้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะขยายตัวสูงขึ้นตามแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ นอกจากนี้ลักษณะชุมชนเป็นสังคมที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตทางสังคมเมืองอุตสาหกรรม ประชากรแฝงเป็นแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในโรงงาน หรือรับจ้างขับรถบรรทุก จากการศึกษาสภาพปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พบว่าส่วนใหญ่มาจากผลพวงของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ไม่สมดุล ก่อให้เกิดสภาพปัญหาต่างๆมากมาย อาทิ ปัญหาการบริหารจัดการขยะ มลภาวะสิ่งแวดล้อม ปัญหาการจัดสรรทรัพยากร ปัญหายาเสพติด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แบบวิถีชีวิตสังคมท้องถิ่นแบบดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงเติบโตในแบบสังคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จะเป็นเมืองที่มีแนวโน้มของการขยายการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีประชากรย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีปริมาณขยะเกิดขึ้นประมาณ 8.5 ตันต่อวัน และมีแนวโน้มสูงมากขึ้น ในระยะ 5 – 10 ปี ข้างหน้า คาดว่าจะมีปริมาณ 10-12 ตันต่อวัน ซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ของเทศบาล และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนปัจจุบันการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ดำเนินการโดยกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน มีรถบรรทุกเก็บขนขยะ ขนาดความจุ 6 ตัน จำนวน 1 คัน และรถยนต์บรรทุกขยะชนิดอัดเท้าย ขนาดความจุ 10 ตัน จำนวน 1 คัน พนักงานประจำรถ จำนวน 4 คน/คัน (รวมพนักงานขับรถ) นำขยะที่จัดเก็บได้ในแต่ละวัน ไปกำจัด ด้วยวิธีการกองบนพื้นที่ห้อยยสลายไปตามธรรมชาติในพื้นที่ที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานจัดไว้ ซึ่งห่างจากสำนักงานเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ประมาณ 2 กิโลเมตร ค่ากำจัดขยะเฉลี่ยประมาณ ตันละ 78 บาท หากรวมค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการจัดการขยะ (ค่าจ้างพนักงาน ค่าเชื้อเพลิง ค่าซ่อมบำรุง ค่าจัดซื้อถุงขยะ ฯลฯ) ทำให้เทศบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณปีละไม่น้อย 2.4 ล้านบาทและในอนาคตอีก 5 – 10 ปี อาจจะสูงถึง 13 ล้านบาท ความสามารถในการเก็บขนขยะของเทศบาล เก็บขนได้เต็มพื้นที่ อาจมีขยะตกค้างบ้างในบางครั้ง

ซึ่งขยะตกค้างเหล่านั้น ส่งกลิ่นเหม็นเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากสถานการณ์ดังกล่าวปัญหาขยะหากไม่รับดำเนินการแก้ไข อาจจะทำให้เกิดปัญหาดังนี้

1) ไม่มีที่ทิ้งขยะ หากสถานที่ที่ทิ้งขยะ เดิมของเทศบาลตำบลหน้าพระลานมีปัญหาเนื่องจากมีขยะเต็มพื้นที่

2) ปัญหาเรื่องสุขภาพคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี เทศบาลต้องใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น

3) ภาระด้านงบประมาณในการจัดการขยะเพิ่มมากขึ้นทำให้ไม่สามารถบริหารงบประมาณชุมชนได้เต็มศักยภาพ จากปัญหาดังกล่าวจะส่งผลให้เทศบาลขาดเสถียรภาพในการทำงานท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะผู้บริหารเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ได้เล็งเห็นถึงความรุนแรงของปัญหาการจัดการขยะและสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นและจะทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องในอนาคต หากภาครัฐภาคเอกชนหรือภาคประชาชนมิได้ให้ความสนใจหรือเล็งเห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้คณะผู้บริหารเทศบาลได้วางกรอบนโยบายอย่างเด่นชัดต่อการค้นหาความต้องการของประชาชนที่มีต่อการบริหารต่างๆ ของท้องถิ่นผ่านระบบการประชาคมเมือง การวางแผนการดำเนินการทั้งระยะสั้นและระยะยาว การจัดการเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการจัดการขยะ และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ต่างมุ่งเน้นต่อการให้ความสำคัญในด้านกรมีส่วนร่วมภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานระยะๆ และแก้ไข

ท้ายที่สุดการศึกษาถือว่าการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และการนำพาผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างบทบาทของภาคประชาชนในการกำจัดขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ตลอดจนการกำหนดแนวทางส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น จะส่งผลให้การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่องและยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

2.2 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีนั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาของการศึกษา ประกอบกับผู้ศึกษาสนใจแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของเจมส์คีย์ ปิ่นทอง จึงกำหนดขอบเขตการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนตามแนวคิดของเจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527) ซึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ดังนี้

- 1) การรับรู้ (Perception)
- 2) ทักษะคติ (Attitude)
- 3) การเป็นตัวแทน (Representation)
- 4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)
- 5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)
- 6) ฉันทามติ (Consensus)
- 7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
- 8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)
- 9) การประเมินผล (Appraisal)

- 10) ความโปร่งใส (Transparency)
- 11) ความเป็นอิสระ (Independence)
- 12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)
- 13) เครือข่าย (Network)

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษากำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มทำการศึกษาดังแต่เดือนมิถุนายน – เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2556

3.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาสนใจและมุ่งเน้นใช้แนวคิดของเจมส์ คีตซ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

โดยการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ตามแนวคิดของ สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549:142-149) ประกอบด้วย

- 1) การรับรู้ (Perception)
- 2) ทักษะคิด (Attitude)
- 3) การเป็นตัวแทน (Representation)
- 4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

- 5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)
- 6) นันทามติ (Consensus)
- 7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
- 8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)
- 9) การประเมินผล (Appraisal)
- 10) ความโปร่งใส (Transparency)
- 11) ความเป็นอิสระ (Independence)
- 12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)
- 13) เครือข่าย (Network)

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนทางสังคมที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกัน อยู่ในละแวกเดียวกัน และเป็นที่รับรู้ร่วมกันว่าตนเองอาศัยอยู่ในกลุ่มคนนั้นๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีศักยภาพต่อการชักนำความคิด ความเห็นของชุมชนไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประธานชุมชนและกรรมการชุมชน

ประชาชน หมายถึง หน่วยสมาชิกที่อยู่ในสังคม ในที่นี้หมายถึงสมาชิกที่อยู่ในชุมชนชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

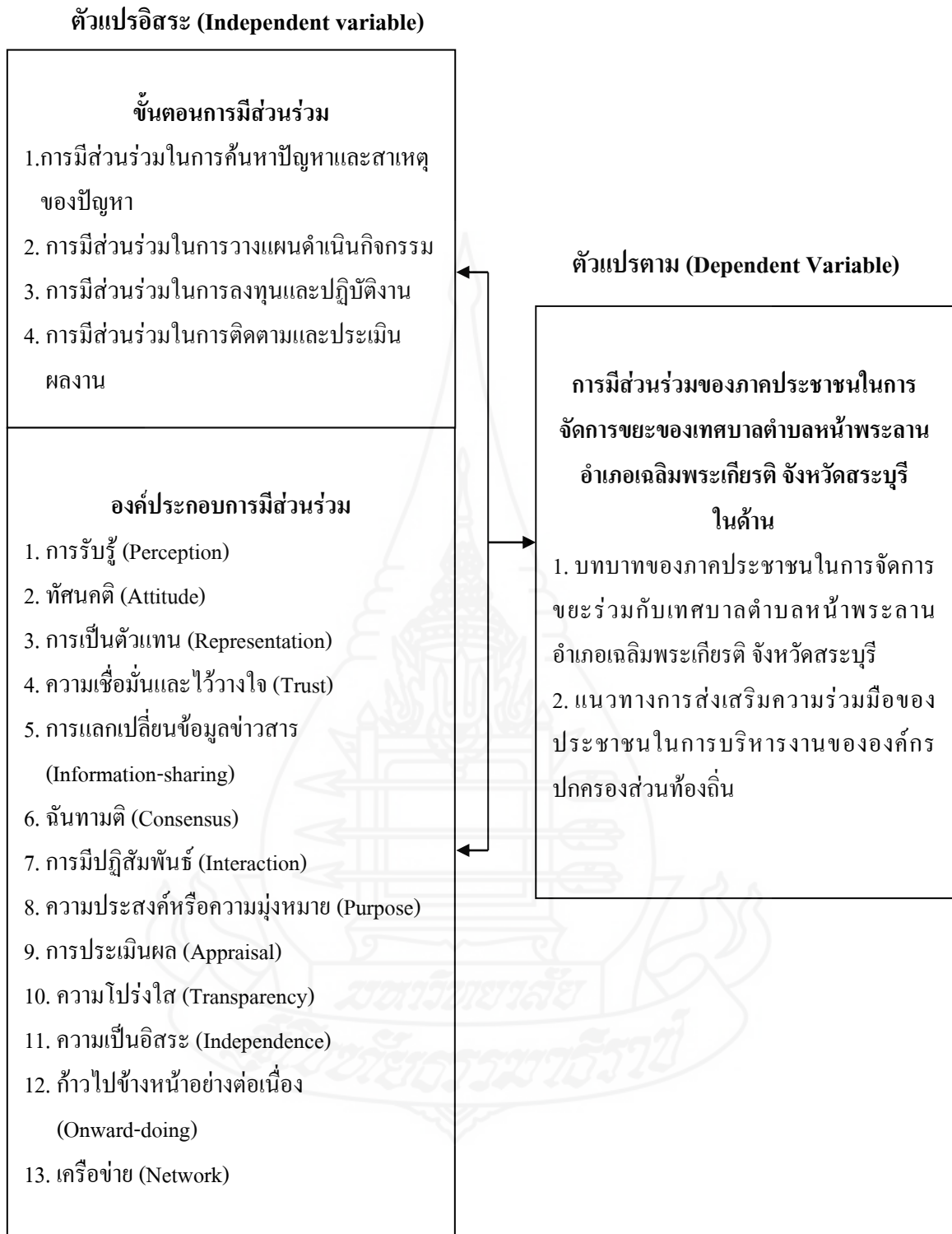
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทำให้ทราบถึงบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

4.2 ทำให้ทราบแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ได้นำกรอบแนวคิดของเจมส์ ค็อกซ์ ปิ่นทอง มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้ศึกษาเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล และดำเนินการศึกษาค้นคว้า ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดและความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม
 - 2.1 แนวคิดและความหมาย
 - 2.2 เทคนิคพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ
 - 3.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับขยะ
 - 3.2 องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการขยะ
 - 3.3 ระบบการจัดการขยะแบบบูรณาการ
4. เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.1 ความหมาย

Reeder (1963 : 39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมกันในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม

WHO / UNICEF (1978 : 7-8) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมคือการที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำในกลุ่ม

Peter Oakley and David Marsden (1991 : 17-20) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง หรือมิฉะนั้นก็เอา

ไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือการเติบโตตามคำว่า “พัฒนา” ขึ้นนำ หรือที่
ใช้กันบ่อยๆ คือ ในแง่ที่รัฐบาลจะเข้าไปกับสภาพของการ “มีส่วนร่วม” ที่รัฐบาลใช้

ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างๆ เช่น การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ
การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการ
ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ ส่วนเป็นข้อความที่ดูจะมีความคล่องตัว ดูเป็น
การปฏิบัติงานที่จริงจัง ซึ่งบ่งบอกว่าโครงการหรือแผนงานนั้น การมีส่วนร่วมจะมีการกำหนด
วัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ระบุ
ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง เช่น การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา
ให้เขาเป็นผู้มีความริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและความคุม
ทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ก็เป็นการแสดงถึงความหมายที่บอกถึง
สภาพการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่จะให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการ
ปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

Goodman (อ้างใน พงษ์ธร ธัญญศิริ, 2543 : 37) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน หมายถึง

1) กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรม
ของส่วนรวม

2) มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้
ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการ
เกี่ยวข้องของกิจกรรมต่างๆ ของมวลชน ในกิจกรรมต่างๆ จะมี 2 ด้าน คือ

(1) ด้านความคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับคือ

- มวลชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น (Information Input)
- มวลชนมีส่วนแบ่งในอำนาจตัดสินใจ (Share Decision Making)
- มวลชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Formulation)

(2) ด้านทำหรือดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับ คือ

- ร่วมกำหนดเป้าหมายแผนงาน
(Participation on Formulating Objective and Plan)
- ร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการ
(Participating on Management Resources)
- ร่วมหนุนช่วยทรัพยากรการบริหาร
(Supporting on Management Resources)

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

สัจญา สัจญาวิวัฒน์ (2528 : 288) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง พฤติกรรมอันก่อปรด้วยความร่วมมือและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ทางการ หรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนมีความหมายเป็น 2 นัย ด้วยกัน คือ (พรชัย รัศมีแพทย์, 2540 : 225-226)

1) ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและ การเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

2) ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือ นโยบายของรัฐ

1.2 เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกันในงานการจัดการขยะของท้องถิ่น และร่วมรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้งระบบนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก ดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ ดังต่อไปนี้

Cohen and Uphoff (1877: 17-19) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) อายุและเพศ
- 2) สถานภาพในครอบครัว
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
- 5) อาชีพ
- 6) รายได้และทรัพย์สิน
- 7) ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
- 8) ที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน

ทัดดาว บุญपाल (2530 : 27) กล่าวว่าไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 13 ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณีในชุมชน ก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นเดียวกัน

1.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามี ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
- 2) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)
- 4) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)
- 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ร่วมคิด : สภาพปัญหาที่มีอยู่ และสาเหตุปัญหา
- 2) ร่วมวางแผน : วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาทางเลือก
- 3) ร่วมดำเนินการ : ดำเนินงานตาม โครงการและแผนกำหนด โครงการและแผนงาน
- 4) ร่วมติดตามประเมินผล : ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆ และแก้ไข

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 212-213) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ 8 ประการ คือ

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร
- 2) ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการขององค์กร

- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดหรือแก้ไข และสนองความต้องการขององค์กร
- 4) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป

อคิน ระพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

1.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การสหประชาชาติ (United Nations, ๑๙๘๑) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1.4.1 การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มิได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

1.4.2 การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

1.4.3 การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

1.5 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549 : 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1.5.1 การรับรู้ (Perception)

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

1.5.2 ทัศนคติ (Attitude)

ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วมจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยมตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลา ยาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธอันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมี

ส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

1.5.3 การเป็นตัวแทน (Representation)

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

1.5.4 ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

1.5.5 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายกลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูล

ข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

1.5.6 *ฉันทามติ (Consensus)*

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

1.5.7 *การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)*

องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน องค์กร ก็จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็กลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อ โครงการที่นำเสนอ หรือ นโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

1.5.8 *ประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)*

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามี

ส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

1.5.9 การประเมินผล (Appraisal)

ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์ส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุมร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

1.5.10 ความโปร่งใส (Transparency)

ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

1.5.11 ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้างไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

1.5.12 ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)

องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิด โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

1.5.13 เครือข่าย (Network)

ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไป เพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องมีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วม และชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

2.2 แนวคิดและความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม

2.2.1 แนวคิดและความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วม

ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2543 : 17) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการกระทำร่วมกันของบุคคลในการพัฒนามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นมรรค (Participation as a mean) หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นมรรค วิธีของการนำทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้ก่อนแล้ว

2. การมีส่วนร่วมเป่าประสงค์ (Participation as a end) หมายถึง เป่าประสงค์ที่ใ้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวจนทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความสามารถและมีศักยภาพในกระบวนการแก้ปัญหาและร่วมทำกิจกรรม ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำนั้น แม้โครงการจะสิ้นสุดแล้วก็ตาม แต่การมีส่วนร่วมก็ยังคงอยู่ตลอดไป ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างถาวรและยั่งยืน

ประพนธ์ ปิยะรัตน์(2543 :14) ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญ ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้มีมติประกาศกลวิธีทศวรรษที่สามของการพัฒนาระหว่างประเทศในปี 2543 ว่าเป้าหมายของการพัฒนาอยู่ที่ความผาสุกของประชาชนทั้งมวลถ้วนหน้าโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างยุติธรรม

อสิศรา ชูชาติ และคณะ (2538:9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็นในการกำหนดรูปการพัฒนา ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

จากแนวคิดต่างๆ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืน และมีเป้าหมายสุดท้าย คือ ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นในการพัฒนาจึงมุ่งเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้อำนาจและพัฒนาศักยภาพในการคิดค้นวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุและตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็นในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาตนเอง ชุมชนและท้องถิ่น

หลักการพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนๆ จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานแบบมีส่วนร่วม คือ

1. ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill)
2. ทักษะในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร(Communication Skill)
3. ทักษะในการทำงานเป็นทีม(Team Building Skill)

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และค้นหาศักยภาพของตนเองก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีพื้นฐานการศึกษาเพื่อปวงชน (Popular Education)

2.2.2 เทคนิคพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วม

การกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะต้องอาศัยกระบวนการกลุ่มเป็นเทคนิคพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุดและบรรลุเป้าหมาย ในการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมมีเทคนิคหลากหลาย ซึ่งแต่ทุกเทคนิคมีเป้าประสงค์อันเดียวกัน คือ การพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาตนเอง ครอบคลุม ชุมชน และสังคมโดยรวม ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะ 3 กระบวนการ คือ

1) กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal, PRA)

2) กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control, AIC)

3) กระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference)

1) กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal, PRA)

คูสิต ดวงสา และคณะ (2535) กล่าวว่า กระบวนการ Participatory Rural Appraisal, PRA เป็นกระบวนการที่ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปร่วมกัน ทั้งนี้โดยผู้ทำ PRA เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความเคารพและความเสมอภาค การทำ PRA ที่ดีจะช่วยให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและการลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยตนเองต่อไป กระบวนการ PRA จึงเป็นกระบวนการที่นอกจากจะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชุมชนและความต้องการของชาวบ้านแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพและศักยภาพของชาวบ้าน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและเปิดโอกาสให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในพื้นที่อีกด้วย

หลักการทำ PRA ต้องอยู่บนพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. เชื่อมมั่นในศักยภาพของชาวบ้าน
2. ให้ความสำคัญกับความคิดที่มาจากประสบการณ์จริงและสถานการณ์

จริงในชีวิตประจำวัน

3. เน้นการระดมพลังในชุมชนเพื่อแก้ปัญหา

4. สนับสนุนให้ชาวบ้านเป็นผู้กระทำและมีบทบาทหลักในการดำเนินการ

2) กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation

Influence Control AIC)

กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม เป็นการระดมพลังสมองเพื่อแก้ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

กองสุขศึกษา (2544) ให้ความหมายว่า เป็นการประชุมระดมสมองที่ทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ชัดจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ งานที่ได้จากการประชุมมาจากความคิดของคนทุกคน

A – Appreciation คือ การยอมรับความคิดเห็นความรู้สึกของเพื่อนสมาชิก เข้าใจข้อจำกัดของแต่ละคน ไม่รู้สึกต่อต้านหรือวิจารณ์เชิงลบความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

I –Influence คือ การใช้ประสบการณ์/ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนที่มีอยู่มาช่วยกันกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์หรืออุดมการณ์ร่วมกัน

C –Control คือ การนำยุทธศาสตร์ วิธีการมากำหนดแผนปฏิบัติการโดยละเอียด สมาชิกจะประเมินว่าตนเองสามารถรับผิดชอบในเรื่องใดและรับไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจเกิดเป็นพันธสัญญา ข้อผูกพันแก่ตนเอง เพื่อควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายร่วมของกลุ่ม

นานาทัศนะนักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิดเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ Appreciation Influence Control

ประเวศ วะสี (2542: 8) ให้แนวคิดว่า บุคคล/กลุ่มคนมีความคิดความเข้าใจกันคนละทิศทาง มุ่งมั่นและปฏิบัติกันไปคนละอย่าง แต่ผลที่เกิดขึ้นกระทบและมีอิทธิพลต่อกัน (Influence) หากไม่มีการควบคุม (Control) จะไม่เกิดความพอใจและไม่เห็นคุณค่า (Appreciation)

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2542:8) ให้แนวคิดว่า

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน (Stakeholder) ต้องกำหนดความประสงค์ร่วมกันก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกันให้เกิดความพอใจเสียก่อน

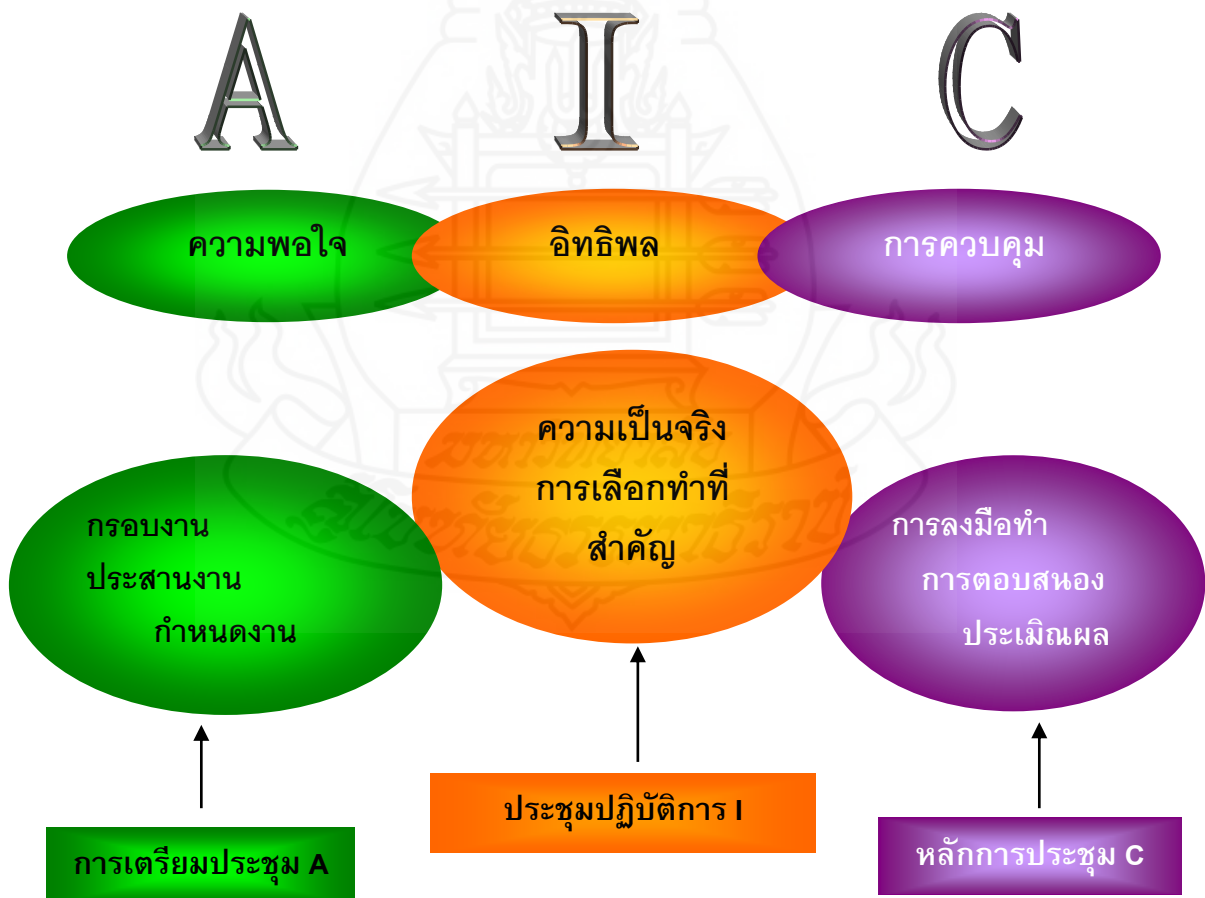
2. ต้องร่วมกันหากลวิธีให้บรรลุความประสงค์ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วยปัญญา และการแลกเปลี่ยนข้อเห็นกัน โดยไม่ยึดติดกับกรอบแนวทางที่ตนคุ้นเคย จึงจะได้วิธีการที่สำคัญ มีพลัง มีประสิทธิภาพ

3. ต้องทำแผนปฏิบัติการระบุว่าทำอะไร เพื่อให้ได้อะไร มีเหตุผลอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใครร่วมมือ ติดตามประเมินผลอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทรัพยากรได้จากไหน

4. การปฏิบัติตามแผน ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

5. มีการติดตามผล เรียนรู้ ปรับปรุงภารกิจ จากประสบการณ์ที่ทำงาน

วีระ นิยมวัน (2542:6) เสนอแนวคิดว่าในยุคพัฒนาคน ต้องพัฒนาให้ เป็นคนพัฒนา ซึ่งจะเป็นคนพัฒนา ได้ต้องจัดการให้คนที่มีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นของตนเอง (Human Centered) มาร่วมกันคิดสร้างสรรค์ เปลี่ยนจากคนที่เรียนรู้ จาก การสอนให้จำ ทำให้ดูเป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์และร่วมกัน เลือกลงตัดสินใจเอง มีวุฒิภาวะ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างระบบและทำเอง

ภาพที่ 2.1 การประยุกต์ใช้หลักการ AIC ในกระบวนการ AIC เพื่อการเขียนแผน

หลักการที่สำคัญของการทำ AIC

1. ผู้ทำงานต้องยอมรับว่าผู้อื่นก็มีขีดความสามารถ มีของดี ถ้าเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น
2. เคารพความคิดเห็นของกันและกัน
3. ต้องทำงานเป็นระบบ โดยอาศัยสถิติ ข้อมูลจากนักวิชาการ และประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องนั้น ๆ ร่วมกันคิด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำ AIC

1. เป็นการพัฒนาคนให้มีทักษะชีวิตไปพร้อมกัน อันเป็นคุณลักษณะของคนพัฒนาพร้อมกับได้แผนงานโครงการ
2. เป็นการระดมความคิดสร้างสรรค์ ทำได้ผล แม้ว่าพื้นฐานความรู้และวิถีชีวิตต่างกันมาก
3. การประชุมด้วยวิธีนี้เป็นประจำ คนจะรู้ถูกรู้ผิด และปรับปรุงตนเองจากการกระทำอันเป็นทักษะของคนพัฒนาแล้ว เลิกการท่องจำและทำตามสั่งของประธานแบบคนด้อยพัฒนา

4. ผลการประชุม คือ ภารกิจของทุกคนที่ตนได้นำเสนอ และเลือกกิจกรรมไว้ร่วมกันเป็นการสร้างความรับผิดชอบที่จะนำไปทำตามบทบาทหน้าที่ของตน ถ้าสร้างจิตสำนึกนี้ได้ งานจะไม่ซ้ำซ้อน ไม่ขาดไม่เกิน ได้งานจากความเชี่ยวชาญของแต่ละคนมาร่วมกันทำในเรื่องเดียวกัน ผู้วิสัยทัศน์เดียวกัน ผลงานเป็นของทุกคน ทำตามบทบาทหรือศักยภาพของตนเอง

3) กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference FSC)

ทวิศักดิ์ นพเกษร (กองสุขศึกษา 2544 : 56) กล่าวว่า กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) เป็นกระบวนการประชุมสร้างอนาคตแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มในชุมชน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของกลุ่มและสร้างจิตสำนึกพันธะสัญญาในการพัฒนาร่วมกัน

กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักคือ

1. การวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตเพื่อเชื่อมโยงสภาพการณ์และโน้�ในปัจจุบันและอนาคต
2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันเพื่อเข้าใจทิศทางและปัจจัยที่มีอิทธิพลในประเด็นหลักการประชุม

3. การสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาเพื่อร่วมกันคิด วิเคราะห์ และเลือกกำหนดแนวทางไปสู่อนาคตร่วมกัน

2.3 ความรู้พื้นฐานและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ

2.3.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับขยะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “มูลฝอย” หมายถึง เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว หยาก เยื่อ และคำว่า “ขยะ” หมายถึง หยาก เยื่อ จะเห็นได้ว่า คำสองคำนี้ มีความหมายเหมือนกัน ใช้แทนกันได้และบางที่จึงเห็นใช้ควบกัน ไป “ขยะมูลฝอย”

ธวัชชัย เนียรวิฑูรย์, (2534:204) ได้ให้ความหมายเชิงวิชาการว่า “ขยะหรือขยะมูลฝอย” หมายถึง ของเสียที่อยู่ในรูปของ ของแข็ง ซึ่งอาจจะมีน้ำหรือความชื้นปะปนอยู่จำนวนหนึ่ง

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ให้ความจำกัดความ มูลฝอย หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เราไม่ต้องการ ที่เป็นของแข็งหรือของอ่อน มีความชื้น ได้แก่ หมายความว่า เศษ กระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัสดุ กุ้งพลาสติก พาชนะที่ใส่อาหาร ถัง ซากสัตว์ หรือ สิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาดที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น แก้วไขเพิ่มเติม ปี 2550 และหมายความรวมถึง มูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือคร่าวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วจากโรงงานซึ่งมีลักษณะ และคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2537:101) ได้ให้ความหมายของ “ขยะ” คือ ของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและการใช้สอยของมนุษย์ ซึ่งอาจจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแหล่งกำเนิด

สวัสดี โนนสูง, 2534 (อ้างถึงใน พิภพทร แสงสินธุสร, 2550) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขยะมูลฝอย” หมายถึง สิ่งของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต และอุปโภคซึ่งเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้ว บางชนิดเป็นของแข็ง หรือ กากเสีย (solid waste) มีผลเสียต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ เนื่องจากความสกปรกเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคทำให้เกิดมลพิษ และทัศนยะจาก

ประเภทของขยะมูลฝอย จำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

- 1) ขยะมูลฝอยที่เผาไหม้ได้ เช่น เศษไม้, ใบหญ้า, พลาสติก, กระดาษ, ผ้า, สิ่งทอ, ยาง
- 2) ขยะมูลฝอยที่เผาไหม้ไม่ได้ ได้แก่ เศษโลหะ เหล็ก แก้ว กระเบื้อง เปลือกหอย หิน ฯลฯ

3) ขยะมูลฝอยที่ไม่เป็นพิษหรือขยะมูลฝอยทั่วไป ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่เกิดจากบ้านเรือน ร้านค้า เช่น พวงเศษอาหาร กระดาษ พลาสติก เปลือกและใบไม้ เป็นต้น

4) ขยะมูลฝอยที่เป็นพิษ ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของมนุษย์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ได้แก่ ของเสียที่มีส่วนประกอบของสารอันตรายหรือของเสียที่มีฤทธิ์กัดกร่อนหรือติดไฟง่าย หรือมีเชื้อโรคติดต่อบนอยู่ เช่น ซากถ่านไฟฉาย ซากหลอดฟลูออเรสเซนต์ กากสารเคมี ส้วม และผ้าพันแผลจากโรงพยาบาล

ก. แบ่งตามลักษณะของส่วนองค์ประกอบของขยะมูลฝอย มีดังนี้

1) กระดาษ ถุงกระดาษ กลัง ลัง เศษกระดาษจากสำนักงาน
2) พลาสติก มีความทนทานต่อการทำลายได้สูง วัสดุ หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติก เช่น ถุงกาชณะ ของเด็กเล่น ของใช้
3) แก้ว วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากแก้ว เช่น ขวด หลอดไฟ เศษกระจก ฯลฯ

4) เศษอาหาร ผัก ผลไม้ ซึ่งเป็นสารประกอบอินทรีย์ ย่อยสลายได้ง่าย ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ขยะเกิดกลิ่นเหม็น ส่งกลิ่นรบกวนหากไม่มีการเก็บขนออกจากแหล่งทิ้งทุกวัน

5) ผ้าสิ่งทอต่างๆ ที่ทำมาจากเส้นใยธรรมชาติ และใยสังเคราะห์ เช่น ผ้าใน ล่อน ขนสัตว์ ลินิน ฝ้าย

6) ยางและหนัง เช่น รองเท้า กระเป๋า บอลล์

7) ไม้ เศษเฟอร์นิเจอร์ โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ

8) หินกระเบื้องและเปลือกหอย พวกนี้ไม่น่าเบื่อ พบในแหล่งก่อสร้างตึกที่ทุบทิ้ง

9) โลหะต่าง เช่น กระป๋อง ลวด สายไฟ ตะปู

10) อื่นๆ ที่ไม่อาจจัดกลุ่มได้

ข. แบ่งประเภทขยะตามแหล่งที่มา มีดังนี้

1) ขยะมูลฝอยจากถนน (street refuse) ได้แก่สิ่งของต่างๆ ที่ปรากฏและกวาดจากถนน ตรอก ซอย เช่น เศษกระดาษ ผง ผุ่น ใบไม้ พลาสติก อิฐ หินทราย กรวด

2) ขยะมูลฝอยที่เกิดจากสิ่งที่เหลือจากการเผาไหม้ที่เรียกว่า ขี้เถ้า (ashes) เช่น เถ้าที่เกิดจากเตาไฟ, การเผาถ่าน ฯลฯ

3) ขยะมูลฝอยจากการก่อสร้าง (construction refuse) ได้แก่ เศษวัสดุ ก่อสร้าง เช่น เศษไม้ เศษกระเบื้อง เศษปูน อิฐหัก ฯลฯ

4) ขยะมูลฝอยที่เกิดจากการรื้อถอนสิ่งก่อสร้าง (demolition refuse) ได้แก่ เศษสิ่งที่ไม่ต้องการที่เกิดจากการรื้อถอนอาคาร บ้านเรือนเก่า ฯลฯ

5) ซากสัตว์ (dead animal) จากสัตว์ตาย เน่าเปื่อย เหม็น

6) ซากยานพาหนะ (abandoned vehicles) ทุกชนิดที่หมดสภาพ ใช้งานไม่ได้รวมทั้งชิ้นส่วนประกอบ เช่น แบตเตอรี่ ยาง ฯลฯ

7) ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (industrial refuse) ได้แก่ เศษวัสดุที่เกิดจากการผลิตหรือขั้นตอนการผลิต

8) ขยะมูลฝอยประเภททำลายยาก (hazardous refuse) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่ต้องการใช้กรรมวิธีทำลายเป็นพิเศษ เช่น พลาสติก ฟิล์มถ่ายรูป กากแร่ธาตุต่างๆ

9) ขยะสด (garbage)

10) ขยะแห้ง (rubbish)

11) ขยะพิเศษ (special wastes)

12) ของใช้ชำรุด (buldy wastes)

13) ขยะจากการกสิกรรม (agricultural wastes)

14) กากตะกอนของน้ำโสโครก (sewage treatment residues)

1) แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย

แหล่งชุมชนกิจกรรมอุตสาหกรรมและกิจการการเกษตร จัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยที่สำคัญ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นขยะมูลฝอยก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ประกอบกับการมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ก็ยิ่งทำให้มีขยะมูลฝอยใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ขยะมูลฝอยเหล่านี้มีทั้งขยะมูลฝอยทั่วไปและของเสียอันตรายแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกันไป สามารถแบ่งตามแหล่งกำเนิดได้ดังนี้

(1) ของเสียจากอุตสาหกรรม ของเสียอันตรายทั่วประเทศ 73% มาจากระบบอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดการที่เหมาะสม โดยที่ร่วมกับขยะมูลฝอย รัฐบาลได้ก่อตั้งศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมขึ้นแห่งแรกที่แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน เริ่มเปิดบริการตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ซึ่งก็เพียงสามารถกำจัดของเสียได้บางส่วน

(2) ของเสียจากโรงพยาบาลและสถานศึกษาวิจัย ของเสียจากโรงพยาบาลเป็นของเสียอันตรายอย่างยิ่ง เช่น ขยะติดเชื้อ เศษอวัยวะจากผู้ป่วย และการรักษาพยาบาล รวมทั้งของเสียที่ปนเปื้อนสารกัมมันตรังสี สารเคมี ได้ทิ้งสู่สิ่งแวดล้อมโดยปะปนมากับมูลฝอย สิ่งปฏิภูลเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการแพร่กระจายของเชื้อโรคและสารอันตราย

(3) ของเสียจากภาคเกษตรกรรม เช่น ยามาแมลง ปุ๋ย มูลสัตว์ น้ำทิ้งจากการทำ ปศุสัตว์ ฯลฯ

(4) ของเสียจากบ้านเรือนแหล่งชุมชน เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ แก้ว เศษอาหาร พลาสติก โลหะ หิน ไม้ กระเบื้อง ผนังยาง ฯลฯ

(5) ของเสียจากสถานประกอบการในเมือง เช่น กัดดาการ ตลาดสด วัด สถานเริงรมย์

2) ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณและองค์ประกอบขยะ

ปริมาณและลักษณะของขยะมูลฝอยขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

(1) ลักษณะชุมชนหรือที่ตั้งของท้องถิ่นชุมชนการค้า (ตลาด ศูนย์การค้า) จะมีปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าชุมชนที่อยู่อาศัย ส่วนบริเวณเกษตรกรรม จะมีปริมาณขยะมูลฝอยอีกรูปแบบหนึ่ง

(2) ความหนาแน่นของประชากรในชุมชน บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่น ปริมาณขยะเก็บมากกว่าบริเวณที่ประชากรอาศัยอยู่น้อย เช่น บริเวณ แฟลต คอนโดมิเนียม ทาวน์เฮาส์ ซึ่งมีผู้อาศัยหลายครอบครัว ปริมาณขยะมีมาก

(3) ฤดูกาล มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของปริมาณขยะเป็นอย่างมาก เช่น ฤดูที่ผลไม้มาก ปริมาณขยะมูลฝอยจำพวกเปลือก เม็ดของผลไม้จะมีมาก เพราะเหลือจากการบริโภคของประชาชน ถ้าผลไม้ยังออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้เศษผลไม้และเปลือกทิ้งมากในปีนั้น

(4) สถานะเศรษฐกิจ ชุมชนที่มีฐานะดี ย่อมมีกำลังซื้อสินค้าสูงกว่าชุมชนที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ จึงมีขยะมูลฝอยมากตามไปด้วย ชุมชนที่มีเศรษฐกิจดี จะมีขยะมูลฝอยจากบรรจุภัณฑ์ เช่น กล่อง กระป๋อง โฟม ถุงพลาสติก ส่วนพวกฐานะไม่ดีจะเป็นพวกเศษอาหาร เศษผัก

(5) อุปนิสัยของประชาชนในชุมชน ประชาชนที่มีอุปนิสัยรักษาความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยจะมีปริมาณขยะมูลฝอย ในการเก็บขนมากกว่าประชาชนที่มีอุปนิสัยมักง่ายและไม่เป็นระเบียบซึ่งจะทิ้งขยะมูลฝอยกระจัดกระจาย ไม่รวบรวมเป็นที่เป็นทาง ปริมาณมูลฝอยที่จะเก็บขนจึงน้อยลง แต่ไปมากอยู่ตามลำคลอง ถนนสาธารณะ ถนน ที่สาธารณะ เป็นต้น ตัวแปรอีกตัวหนึ่งคือพฤติกรรมกรรมการบริโภคและค่านิยมของคนแต่ละกลุ่ม มีผลต่อลักษณะของขยะมูลฝอย เช่น กลุ่มวัยรุ่นนิยมอาหารกระป๋อง น้ำขวด อาหารใส่โฟม พลาสติก กล่องกระดาษ

(6) การจัดการเก็บขยะมูลฝอย องค์ประกอบนี้ก็เป็นผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณขยะมูลฝอย ถ้าบริการเก็บขยะมูลฝอยไม่สม่ำเสมอประชาชนก็ไม่กล้านำขยะมูลฝอยออกมา ความไม่สะดวกในการเก็บขยะมูลฝอย เพราะรถขนขยะไม่สามารถเข้าชุมชนได้

เนื่องจากถนน ตรอก ซอยแคบมาก ต้องใช้ภาชนะขนถ่ายอีกทอดหนึ่ง ก็ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเหลือจากการเก็บอีกมาก

(7) ความเจริญของอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เนื่องจากคนบริโภคอาหารสำเร็จกันมากขึ้นทั้งภาชนะฟุ่มเฟือย ขวด กระป๋อง กล่อง ถุงพลาสติก ฯลฯ กันมาก

3) ผลกระทบจากขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อม

ขยะมูลฝอยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

(1) เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลง และพาหะของโรค เนื่องจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ปนเปื้อนมากับขยะมูลฝอยมีโอกาที่จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นได้ เพราะขยะมูลฝอยมีความชื้นและสารอินทรีย์ที่จุลินทรีย์ใช้เป็นอาหาร ขยะพวกอินทรีย์สารที่ทิ้งค้างไว้ จะเกิดการเน่าเปื่อยกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวัน นอกจากนี้พวกขยะที่ปล่อยทิ้งไว้นานๆ จะเป็นที่อยู่อาศัยของหนู โดยหนูจะเข้ามาทำรังขยายพันธุ์ เพราะมีทั้งอาหารและที่หลบซ่อน ดังนั้นขยะที่ขาดการเก็บรวบรวม และการกำจัด จึงทำให้เกิดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ที่สำคัญของเชื้อโรคแมลงวัน หนูแมลงสาบ ซึ่งเป็นพาหะนำโรคมานำสู่คน

(2) เป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ เนื่องจากการเก็บรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ดี หรือปล่อยละเลยทำให้มีขยะมูลฝอยเหลือทิ้งค้างไว้ในชุมชน จะเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคต่างๆ เช่น ดับอักเสบ เชื้อไทฟอยด์ เชื้อโรคเอดส์ ฯลฯ เป็นแหล่งกำเนิดและอาหารของสัตว์ต่างๆ ที่เป็นพาหะนำโรคมานำสู่คน เช่น แมลงวัน แมลงสาบ และหนู เป็นต้น

(3) ก่อให้เกิดความรำคาญ ขยะมูลฝอย การเก็บรวบรวมได้ไม่หมดก็จะเกิดเป็นกลิ่นรบกวนกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน นอกจากนี้ฝุ่นละอองที่เกิดจากการเก็บรวบรวมการขนถ่ายและการกำจัดขยะก็ยังคงเป็นเหตุรำคาญที่มักจะได้รับกรร็องเรียนจากประชาชนในชุมชนอยู่เสมอ อีกทั้งจุดจาดานำขยะแขยง

(4) ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอยเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดมลพิษของน้ำ มลพิษของดิน มลพิษของอากาศ เนื่องจากขยะส่วนที่ขาดการเก็บรวบรวมหรือไม่นำมากำจัดให้ถูกวิธี ปล่อยทิ้งค้างไว้ในพื้นที่ของชุมชน เมื่อมีฝนตกลงมาจะไหลชะนำความสกปรก เชื้อโรค สารพิษจากขยะไหลลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้แหล่งน้ำเกิดเน่าเสียได้ และนอกจากนี้ขยะมูลฝอยยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะของขยะมูลฝอย ถ้าขยะมีซากถ่านไฟฉาย ซากแบตเตอรี่ ซากหลอดไฟฟลูออเรสเซนต์มาก ก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณโลหะหนักพวกปรอท แคดเมียม ตะกั่ว ในดินมากซึ่งก็จะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศน์ในดินและสารอินทรีย์ ในขยะมูลฝอยเมื่อมีการย่อยสลายจะทำให้เกิดสภาพความเป็นกรดในดินและเมื่อฝนตก

มาชะกองขยะมูลฝอยจะทำให้ น้ำเสียจากกองขยะมูลฝอยไหลปนเปื้อนดินบริเวณรอบๆ ทำให้เกิดมลพิษของดินได้ การปนเปื้อนของดิน ยังเกิดจากการนำมูลฝอยไปฝังกลบ หรือการยกขนนำไปทิ้งของเสียอันตรายปนเปื้อนในดิน ถ้ามีการเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้งทำให้เกิดควันมีสารพิษทำให้คุณภาพของอากาศเสีย ส่วนมลพิษทางอากาศจากขยะมูลฝอยนั้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากมลสารที่มีอยู่ในขยะและพวกแก๊สหรือไอระเหย ที่สำคัญก็คือ กลิ่นเหม็นที่เกิดจากการเน่าเปื่อย และสลายตัวของอินทรีย์สารเป็นส่วนใหญ่

(5) ทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ ขยะมูลฝอยทิ้งและรวบรวมโดยขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะมูลฝอยพวกของเสียอันตราย ถ้าขาดการจัดการที่เหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้ง่าย เช่น โรคทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่มีแมลงวันเป็นพาหะ หรือได้รับสารพิษที่มากับของเสียอันตราย

(6) เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ ขยะมูลฝอยปริมาณมากๆ ย่อมต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดเก็บให้ได้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยจะเป็นน้ำเสีย อากาศเสีย ดิน ปนเปื้อนเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

(7) ทำให้ขาดความสวยงาม การเก็บขนและการกำจัดที่ดีจะช่วยให้ชุมชนเกิดความสวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันสื่อแสดงถึงความเจริญและวัฒนธรรมของชุมชน ฉะนั้นหากเก็บขนไม่ดี ไม่หมั่นกำจัดไม่ดี ย่อมก่อให้เกิดความไม่น่าดู ขาดความสวยงาม บ้านเมืองสกปรก และความไม่เป็นระเบียบ ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.3.2 องค์ประกอบพื้นฐานของการกำจัดขยะ

องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการขยะชุมชน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนหลักที่สำคัญ (Tchobanogious,G.and Kreith,F.,2002 อ้างถึงในธเรศ ศรีสถิต, 2553: 9-10)

ก) การเกิดมูลฝอย การเกิดมูลฝอย (Waste Generation) ในที่นี้หมายถึง สิ่งของที่ออกมาจากบ้านเรือนหรือสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตมูลฝอยที่ต้องการให้ท้องถิ่นนำไปกำจัด

ข) การลำเลียง การคัดแยก และการกักเก็บ การลำเลียง การคัดแยก และการกักเก็บ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นในแหล่งกำเนิดมูลฝอยโดยคำนึงถึงกิจกรรมต่อไปนี้

การลำเลียง (Handling) การนำมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยมาใส่ในภาชนะรองรับมูลฝอย

การคัดแยก (Separation) เป็นการคัดแยกมูลฝอยแต่ละประเภทออกจากกันเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่หรือแม้แต่นำไปกำจัดตามลักษณะมูลฝอย

การกักเก็บ (Storage) เมื่อมูลฝอยที่ถูกคัดแยกแล้วจะถูกพักเก็บไว้ในถังพักมูลฝอยภายในบ้านหรือแหล่งกำเนิด หรืออาจนำมาใส่ในภาชนะรองรับมูลฝอยนอกบ้าน

ค) การรวบรวม (Collection) หมายถึง การรวบรวมมูลฝอยที่ถูกนำมาทิ้งในภาชนะรองรับมูลฝอยหรือรถบรรทุกของท้องถิ่นเพื่อนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัด

ง) การส่งถ่ายและการขนส่ง (Transfer and Transportation) เป็นการนำขยะมูลฝอยมาพัก ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น การคัดแยกอีกครั้งหรือการลดปริมาณ จากนั้นทำการขนส่งนำไปกำจัด

จ) การคัดแยก ณ สถานที่กำจัด เป็นการคัดแยกครั้งสุดท้ายก่อนการกำจัด เพราะอาจ มีมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก ซึ่งขั้นตอนนี้ มีการทำเป็นระบบใหญ่เพราะมีปริมาณมูลฝอยจำนวนมากคุ้มค่าแก่การลงทุน

ฉ) การเปลี่ยนรูปมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การคัดแยกมูลฝอยบางกลุ่มที่สามารถเปลี่ยนให้เป็นวัสดุที่มีประโยชน์ หรือสามารถเปลี่ยนรูปให้เกิดประโยชน์ เช่น การเผาไหม้เป็นพลังงานความร้อน การผลิตก๊าซชีวภาพ หรือแม้แต่การผลิตปุ๋ยหมัก เป็นต้น

ช) การกำจัด วิธีการกำจัดขยะมูลฝอย (Method of Refuse Disposal) มีหลายวิธีด้วยกัน เป็นวิธีที่ถูกสุขลักษณะบ้างไม่ถูกสุขลักษณะบ้าง เช่น นำไปกองไว้บนพื้นดิน, นำไปทิ้งทะเล, นำไปฝังกลบ, ใช้ปรับปรุงพื้นที่, เผา, หมักทำปุ๋ย, ใช้เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ การจัดการและการจัดการขยะ แต่ละวิธีต่างมีข้อดีข้อเสียต่างกัน การพิจารณาเลือกใช้วิธีใดต้องอาศัยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่สำคัญ คือ ปริมาณกองขยะที่เกิดขึ้น รูปแบบการบริหารของท้องถิ่น, งบประมาณ, ชนิดลักษณะสมบัติของขยะมูลฝอย, ขนาดสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ที่จะใช้กำจัดขยะมูลฝอย, เครื่องมือเครื่องใช้, อาคารสถานที่, ความร่วมมือของประชาชน, ประโยชน์ที่ควรจะได้รับ, คุณสมบัติของขยะ เช่น ปริมาณของอินทรีย์ อินทรีย์สาร การปนเปื้อนของสารเคมีที่มีพิษและ เชื้อโรค ปริมาณของแข็งชนิดต่างๆ ความหนาแน่น ความชื้น การกำจัดขยะมูลฝอย ถ้าไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการจะก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เกิดผลร้ายต่อชีวิต เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย การกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ เสียหายต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและวิถีชีวิตที่พึ่งตามตลอดจนองค์ประกอบของสังคมด้านใดๆ

2. ต้องไม่ก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์หรือแมลงที่เป็นพาหะนำโรค เช่น แมลงวัน แมลงสาบ หนู ยุง สัตว์มีพิษ ที่กัดต่อยมนุษย์ สัตว์เลี้ยง เช่น ตะขาบ งู

3. ต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญ ขัดประโยชน์ ต่อประชาชนในอาณาบริเวณใกล้เคียงกัน คั้นเนื่องมาจากฝุ่นละออง เสียงดังกลิ่นเหม็น อุจาดตา เศษขยะปลิวกระจายเกะกะ ฯลฯ

4. ต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางดิน มลพิษทางทัศนียภาพ

การกำจัดขยะมูลฝอยในแต่ละวิธีต่างก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ฉะนั้นควรเลือกวิธีที่เหมาะสม ของแต่ละพื้นที่ โดยกระทำควบคู่กันไปทั้งการลดปริมาณขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่ และการกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ การลดปริมาณขยะ ซึ่งมีแผนแนวคิด 5 R

R. 1 (Reduce) เป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้ตะกร้าใส่ของแทนถุงพลาสติกการลดปริมาณวัสดุ (Reduce material volume) เป็นการพยายามเลือกใช้สินค้าที่บรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่แทนที่บรรจุภัณฑ์ขนาดเล็ก เพื่อลดปริมาณของบรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะมูลฝอย การลดความเป็นพิษ (Reduced toxicity) เป็นการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

R. 2 (Reuse) นำขยะมูลฝอยเศษวัสดุเหลือใช้ใหม่หรือเป็นการใช้ซ้ำ ใช้แล้วใช้อีก ๆ เช่น ขวดน้ำหวาน นำมาบรรจุน้ำดื่ม ขวดกาแฟที่หมดแก้ว นำมาใส่น้ำตาล การนำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ (Product Reuse) เป็นการพยายามใช้สิ่งของต่างๆ หลายๆ ครั้ง ก่อนที่จะทิ้งหรือเลือกใช้ของใหม่

R. 3 (Repair) การนำมาแก้ไข นำวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ซึ่งจะทิ้งเป็นขยะมูลฝอยมาซ่อมแซมใช้ใหม่ เช่น แก้ว

R. 4 (Recycle) การหมุนกลับมาใช้ นำขยะมาแปรรูป ตามกระบวนการของแต่ละประเภทเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมแล้วนำมาใช้ใหม่ เช่น พลาสติก กระดาษขูด โลหะต่างๆ ฯลฯ นำมาหลอมใหม่ นำยางรถยนต์ที่ใช้ไม่ได้แล้วมาทำรองเท้า นำแก้วแตกมาหลอมผลิตแก้วหรือกระจกใหม่ การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ (Material recycling) เป็นการนำวัสดุมาผ่านกระบวนการผลิตเป็นสินค้าใหม่

R. 5 (Reject) การหลีกเลี่ยงวัสดุที่ทำลายยาก หรือวัสดุที่ใช้ได้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น โฟม ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก หลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์ประสงค์

2.3.3 ระบบการจัดการขยะแบบบูรณาการ

การจัดการและการกำจัดขยะมูลฝอยที่ใช้กันอยู่ มีวิธีต่างๆ ดังนี้

1) การนำขยะไปหมักทำปุ๋ย (Composting Method) โดยแยกขยะอันตราย ขยะติดเชื้อออกไปกำจัดเป็นพิเศษเสียก่อน ส่วนขยะพวกสารอินทรีย์ย่อยสลายได้ง่ายพวกผักผลไม้ ไม่ต้องการ เมื่อปล่อยทิ้งไว้จะเกิดการเน่าเปื่อย สามารถนำขยะที่ผ่านการย่อยสลายนั้น มาใส่ ปรับปรุงคุณภาพดินได้ นำขยะไปทำเป็นปุ๋ยสำหรับใช้บำรุงดินเพื่อการเกษตรการย่อยสลายตาม กระบวนการธรรมชาติหรือโดยวิธีช่วยกระตุ้นให้ขยะถูกย่อยสลายได้เร็วขึ้น การกำจัดโดยวิธีนี้ใช้ กันทั่วไปในยุโรปและเอเชีย การกำจัดขยะโดยวิธีนี้ใช้กันทั่วไปในยุโรปและเอเชีย การกำจัดโดยวิธี นี้จะมีปัญหาอยู่ที่การแยกขยะประเภทอินทรีย์วัตถุออกจากวัตถุอื่นๆ บริเวณที่รวมขยะอาจไม่อยู่ ห่างไกลจากชุมชนและขยะ ที่นำมากองรวมไว้ในปริมาณมากจะส่งกลิ่นเหม็น ทำให้แหล่งน้ำใน บริเวณใกล้เคียงเสีย เกิดทัศนียภาพที่ไม่น่าดู และจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการกำจัดขยะเป็นบริเวณ กว้าง ขยะประเภทอินทรีย์สารที่สามารถย่อยสลายได้ก็นำไปรวมกันไว้ จะอาศัยกระบวนการทาง ชีวเคมีของจุลินทรีย์ให้กลายเป็นแร่ธาตุที่ค่อนข้างคงรูป ที่เรียกว่า "ปุ๋ย" มีสีเทา หรือน้ำตาลเข้ม เกือบดำ ไม่มีกลิ่นคาวที่เหม็นจากการย่อยสลายจะมีลักษณะคล้ายดินร่วน มีความร่วนซุยสูง มี ประสิทธิภาพในการอุ้มน้ำได้ดี ดูดซึมน้ำได้ดี แลกเปลี่ยนประจุไฟฟ้ากับผิวดินได้ดีเท่ากับดิน เหนียว จึงเหมาะที่จะนำปุ๋ยนี้ไปใช้ในการปรับสภาพดิน แม้ดินทรายถ้านำปุ๋ยนี้ไปใส่ จะทำให้อุ้มน้ำ ได้ดีขึ้น หรือใช้กับดินเหนียวก็จะทำให้ดินร่วนซุยขึ้น และยังสามารถนำไปเป็นอาหารของพืช เพื่อบำรุงต้นไม้ได้ดี มีสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อพืช คือ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม ซึ่งเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ทำให้เป็นกรดหรือด่าง

2) การนำขยะไปเทกองกลางแจ้ง หรือการนำขยะไปทิ้งไว้ตามธรรมชาติ (Open Dump) เทศบาล สุขาภิบาล ในประเทศเทศ มีให้เห็นกันอยู่ทั่วไป เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการฝังกลบ วิธีนี้มีปัญหา เรื่องกลิ่นรบกวนอย่างรุนแรง เป็นการรบกวนผู้ที่อาศัยใกล้เคียงก่อ ปัญหาเกี่ยวกับทัศนียภาพ การกระจายของเชื้อโรค สัตว์แมลงต่างๆ เช่น แมลงวัน แมลงหวี่ และยัง พบปัญหาน้ำชะจากกองขยะ เกิดความเน่าเสียแก่น้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน การจัดการกับขยะวิธีนี้เป็นวิธี เก่าแก่ที่ใช้กันแพร่หลายมานานแล้ว เป็นวิธีที่นำขยะ ไปกองทิ้งไว้ในที่ดินกว้างๆ เฉยๆ แล้วปล่อยให้ ย่อยสลายตามธรรมชาติเป็นการจัดการขยะที่ง่ายและลงทุนน้อย แต่ในปัจจุบันที่ดินราคาแพง ที่ สาธารณะ หรือที่รกร้างว่างเปล่าก็เกือบไม่หลงเหลืออยู่เลย วิธีนี้ต้องใช้พื้นที่มากด้วยและชุมชน เมืองยิ่งขยายตัวมากขึ้น การนำขยะไปกองทิ้งไว้ในที่พื้นที่กว้างขวางเช่นนี้จึงไม่เหมาะสม เศษวัสดุ บางอย่างในกองขยะใช้เวลานานกว่าจะย่อยสลาย เช่น โฟม ไม่ย่อยสลาย, กระจก 1,000 ปี, กระจกอลูมิเนียม 200-500 ปี, กระจกพลาสติก 450 ปี, ก้นบุหรี่ 12 ปี, ถุงเท้าขนแกะ 1 ปี, กระดาษ 2-5 เดือน, ผ้าฝ้าย 1-5 เดือน เป็นต้น แต่วิธีนี้ใช้ได้ผลดีต่อเมื่อชุมชนมีผู้ผลิตขยะน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ แล้ว ขยะต้องเป็นวัตถุที่เน่าเปื่อยไปตามธรรมชาติได้ง่าย เช่น ใบตอง เศษอาหาร เชื้อกกล้วย แต่

ส่วนใหญ่ในเมืองไทยยังใช้วิธีในการจัดขยะด้วยวิธีนี้แทบทุกแห่ง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านกลิ่นรบกวน

3) การเผาด้วยความร้อนสูง หรือการกำจัดโดยใช้เตาเผา หรือการสร้างโรงงานเผาขยะ (Incineration) วิธีนี้ข้อดีคือการใช้พื้นที่น้อย และสามารถนำความร้อนที่เกิดจากการเผาขยะ ไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้อีก เช่น ผลิตไฟฟ้า แต่มีข้อเสียจำกัดที่ราคาในการก่อสร้างและการดำเนินการเผาสูง และยังอาจก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศได้ การสร้างโรงงานเผาขยะ (Incineration) เป็นการเก็บขยะไปเผาในเตา ในโรงงานที่จัดสร้างขึ้น โดยใช้ความร้อนสูงประมาณ 1,700-1,800 องศาฟาเรน-ไฮต์ (หรือ 676-1,100 องศาเซลเซียส) ซึ่งจะทำให้ขยะมูลฝอยที่เผาไหม้ได้ถูกเผาอย่างสมบูรณ์กลายเป็นขี้เถ้า ทำให้ปริมาณขยะลดลงได้ถึงร้อยละ 75-95 การกำจัดขยะโดยวิธีนี้ ช่วยให้ลดปริมาณขยะลงได้มาก โดยเพียงแต่นำขี้เถ้าที่เหลือจากการเผาทิ้งไปในบริเวณที่จัดไว้ต่อไป

4) การฝังกลบอย่างถูกสุขอนามัยหรือถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) โดยทั่วไปจะนิยมใช้วิธีนี้กันมากเพราะค่าใช้จ่ายต่ำ บริเวณที่มีการกลบฝังอย่างถูกสุขอนามัย จะมีการปูพลาสติกพิเศษ เพื่อป้องกันน้ำชะจากกองขยะ เมื่อเทกองขยะแล้วก็จะกลบเสร็จในแต่ละวัน วิธีนี้ จะสามารถลดกลิ่น รบกวนลดการแพร่กระจายจากสัตว์น้ำ โรคต่างๆ ตลอดจนสามารถควบคุมน้ำชะจากกองขยะได้ การปรับปรุงพื้นที่ด้วยขยะ (Sanitary Landfill) เป็นวิธีกำจัดขยะที่นิยมแพร่หลายโดยเฉพาะในยุโรปและสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสามารถกำจัดขยะ mixed refuse ได้โดยไม่ต้องคัดแยกขยะ และสามารถปรับปรุงพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่ที่ดีมีประโยชน์ แต่ที่ฝังกลบขยะควรจะต้องอยู่ห่างไกลชุมชนพอสมควร หลุมขนาดใหญ่ที่ขุดต้องมีการกรูกันอย่างดี เพราะจะย่อยได้ง่าย การกำจัดขยะด้วยวิธีนี้มีปัญหาเรื่องการสิ้นเปลืองค่าขนส่ง

5) การนำขยะไปทิ้งทะเล (Dumping at sea) ตามปกติชีวิตินตามแหล่งน้ำต่างๆ โดยเฉพาะทะเล มหาสมุทร เป็นที่ทับถมสิ่งปฏิกูลตามธรรมชาติ ได้อย่างกว้างขวางอยู่แล้ว แต่เมื่อปัจจุบันพื้นผิวโลกที่เป็นพื้นดินนับวันจะมีน้อยลงและมีค่ามากขึ้น การนำขยะไปทิ้งในทะเล มหาสมุทร จึงนิยมทำกันในพื้นที่พัฒนาแล้ว เช่น ในสหรัฐอเมริกา ขณะที่นิยมนำไปทิ้งในทะเล มหาสมุทร ได้แก่ สิ่งปฏิกูลจากโรงงานอุตสาหกรรม สารพิษต่างๆ กากกัมมันตรังสี และวัสดุแข็งอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การนำขยะและสิ่งปฏิกูลไปทิ้งในทะเล-มหาสมุทร ก็ปรากฏว่าเกิดการแพร่กระจายของสารพิษเข้าสู่องค์ประกอบต่างๆ ของระบบนิเวศน์ทางทะเล เช่น พืช และ สัตว์น้ำ สถาบันป้องกันสารพิษสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency) จึงออกกฎหมายห้ามนำสารพิษหลายชนิดไปทิ้งในแหล่งน้ำดังกล่าว

6) การนำขยะกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Re-cycle and Re-use) ขยะบางประเภทสามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะต่างๆ วิธีนี้จะ

ช่วยลดขยะและลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การนำกลับไปใช้ใหม่ (Re-cycle and Re-use) ขยะที่ทิ้งในแต่ละวันจากอาคารสถานที่ต่างๆ มากมายนั้น ยังนับว่ามีสิ่งของบางอย่างที่แม้ไม่มีประโยชน์สำหรับสถานที่หนึ่ง แต่อาจเป็นความต้องการของผู้อื่นได้ เช่น กระดาษทุกชนิด สามารถนำมาทำเป็นกระดาษกลับมาใช้ใหม่ได้ ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้ส่วนหนึ่งและยังเป็นการสงวนทรัพยากรธรรมชาติได้ด้วย หรือแม้แต่กล่องกระดาษที่ทิ้งตามบริษัท ห้างร้าน ก็อาจนำไปใช้บรรจุสินค้าต่างๆ ตามท้องตลาดได้ เป็นต้น การนำวัสดุที่ทิ้งเป็นขยะกลับไปใช้นับว่าเป็นผลดีทั้งในแง่เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แต่วิธีการคัดเลือกสิ่งของที่จะนำไปใช้ใหม่ ได้ก่อให้เกิดความล่าช้าในการขนถ่ายขยะ เกิดความสกปรกในบริเวณที่มีการคัดเลือกสิ่งของจากขยะ และผู้คัดเลือกขยะก็มักได้รับเชื้อโรคจากกองขยะ

7) การนำขยะไปเป็นอาหารสัตว์ (Hog Feeding) ขยะจำพวกเศษอาหาร ผักผลไม้ จากอาคารบ้านเรือน ร้านอาหาร ภัตตาคาร ตลาดสด นำไปเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู วัว เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา จะเป็นการลดปริมาณขยะลงได้จำนวนหนึ่ง เพราะในแต่ละวันจะมีเศษอาหารจะมีปริมาณน้อยรายวันทีเดียว การแยกขยะประเภทเศษอาหารเพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์จึงเป็นวิธีการที่สะดวกและประหยัดได้มากที่สุด แต่ข้อเสียในการนำพวกเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์นี้ อาจทำให้เกิดอันตรายแก่สัตว์เลี้ยงและผู้บริโภคสัตว์เลี้ยงขึ้นได้ ถ้าในเศษอาหารมีเชื้อโรคปะปนอยู่ และถ้าจะนำเศษอาหารที่ได้ไปให้ความร้อนก่อนก็จะทำให้เกิดความปลอดภัยยิ่งขึ้น

นอกจากการกำจัดขยะด้วยวิธีต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ในประเทศที่พัฒนาแล้วยังมีวิธีการกำจัดอย่างอื่นๆ อีก เช่น การย่อยหรือการทำให้เศษอาหารเป็นของเหลวแล้วทิ้งลงท่อน้ำทิ้ง ซึ่งเป็นการกำจัดขยะขั้นต้นจากบ้านเรือน การอัดสิ่งปฏิกูลที่เป็นของเหลวลงสู่ชั้นหิน ซึ่งมักเป็นการกำจัดสิ่งปฏิกูลจากโรงงานอุตสาหกรรม และการทิ้งสิ่งปฏิกูลลงสู่ถังรองรับที่จัดสร้างขึ้นเพื่อกำจัดสิ่งปฏิกูลขึ้นโดยเฉพาะ แต่ไม่ได้กล่าวเน้นถึงวิธีการกำจัดขยะดังกล่าว เพราะเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยในปัจจุบัน

2.4 เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี

2.4.1 ความเป็นมาและข้อมูลทั่วไป

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ได้รับการจัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2502 และต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนแปลงแนวเขตสุขาภิบาลใหม่ ในวันที่ 11 มกราคม 2522 จนถึงปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 9.740 ตารางกิโลเมตร และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 9 ก วันที่ 24

กุมภาพันธ์ 2542 มีผลให้สุขาภิบาล ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นไป

2.4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จัดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่างจากศาลากลางจังหวัดสระบุรี ประมาณ 20 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ระยะทาง 128 กิโลเมตร

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ของ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 (บางส่วน) หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี รวมพื้นที่ 9,740 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,495 ไร่

ด้านเหนือ ติดต่อกับอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ตอนสระบุรี นครราชสีมา ฟากใต้ ตรงกม. 130,500

จากหลักเขตที่ 1 เลียบริมถนนนิคมฟากตะวันออก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ตรงสามแยกถนนนิคมฟากใต้

จากหลักเขตที่ 2 เลียบริมถนนนิคมฟากใต้ไปทางทิศตะวันออก ระยะ 900 เมตร ถึงหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่สามแยกถนนนิคมกับมูมถนนเข้าบ้านคู้งเขาเจ็ยว

จากหลักเขตที่ 3 เลียบถนนนิคมฟากใต้ไปจนโค้งถนนแล้วเลียบริมเขาใหญ่ ด้านตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ระยะ 2,600 เมตร ถึงหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่ริมเขาใหญ่ฟากตะวันออก ริมถนนหน้าพระลาน – หนองจานฟากตะวันออก

ด้านใต้ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลพู่แค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จากหลักเขตที่ 5 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะ 400 เมตร ถึงหลักเขตที่ 6 ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธินฟากตะวันตก

จากหลักเขตที่ 6 เป็นเส้นโค้งเลียบเขานกยูง ตั้งแต่ด้านเหนือไปด้านตะวันตก ถึงด้านใต้มุมโค้ง เขานกยูง เป็นหลักเขตที่ 7

จากหลักเขตที่ 7 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตก ถึงหลักเขตที่ 8 ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนสายบ้านครัว – หน้าพระลาน ฟากใต้ ตรง กม. 1,700

ด้านตะวันออก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นโค้งไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ระยะ 1,700 เมตร ถึงหลักเขตที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่ตรงเขตติดต่อสวนป่าพู่แค

ด้านตะวันตก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี จากหลักเขตที่ 8 เลียบเขตติดต่อดำบลขุนโขน อำเภอพระพุทธบาทไปทางทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะ 3,700 เมตร จนบรรจบหลักเขตที่ 1

2.4.3 สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน กว้างร้อยละ 50 เป็นภูเขา ได้แก่ เขาใหญ่ เขาอบ เขาพาดแอก ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมระเบิดหิน เนื่องจากมีแร่ธาตุที่สำคัญหลาย แห่ง เช่น หินอ่อน หินปูน หินลูกรัง และหินที่ใช้ในการก่อสร้าง สำหรับพื้นที่ราบส่วนใหญ่เป็นที่ อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรมและการพาณิชย์กรรม

2.4.4 ลักษณะภูมิอากาศ

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน มีลักษณะอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู ซึ่ง ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้จะมีฝนน้อย แห้งแล้งในฤดูหนาวและมีอุณหภูมิค่อนข้างสูงในฤดูร้อน ค่อนข้างหนาวเย็นในฤดูหนาว และมีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม

2.4.5 สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ร้อยละ 10 มีอาชีพเกษตรกรรมและอื่นๆ เพราะสภาพพื้นที่ที่กว้างร้อยละ 50 เป็นภูเขาหินปูน มีแร่ธาตุมากจึง ทำให้เกิดกิจการอุตสาหกรรม ต่อเนื่องเกี่ยวกับหิน และอุปกรณ์ วัสดุก่อสร้างตามมาหลายอย่าง เช่น โรงงานย่อยหินไทย โรงงานปูนขาว โรงโม่หิน กิจการขายเครื่องหินก่อสร้าง การหัตถกรรม หินอ่อน ค้าขายอาหาร กิจการขนส่ง ซ่อมเครื่องยนต์ การรับจ้างอื่นๆ และอาชีพทางการเกษตร การ ลงทุนด้านอุตสาหกรรม จะขยายตัวสูงขึ้นตามแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของ ประเทศเพราะในพื้นที่มีแร่ธาตุอันเป็นวัตถุดิบที่เอื้ออำนวยในการทำอุตสาหกรรมก่อสร้างอยู่มาก

นอกจากนี้ลักษณะชุมชนเป็นสังคมที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตทางสังคมเมืองอุตสาหกรรม เพราะมีโรงงานอยู่มาก และมีประชากร แฝงที่เป็นแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงาน ในโรงงาน หรือรับจ้างจับรถบรรทุก ปัญหาสังคมส่วนใหญ่ จึงมาจากผลพวงของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ไม่สมดุล เช่น ปัญหามลภาวะแวดล้อม ปัญหา การจัดสรรทรัพยากร ปัญหายาเสพติด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาความขัดแย้ง ทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แบบวิถีชีวิตสังคมท้องถิ่นแบบดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงเติบโตใน แบบสังคมอุตสาหกรรม

2.4.6 ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1) *การคมนาคมขนส่ง* มีถนนสายหลัก คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 128 กิโลเมตร มีถนนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลานที่อยู่ในความรับผิดชอบ จำนวนทั้งสิ้น 49 สาย

2) *การไฟฟ้า* การบริการการไฟฟ้าในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน รับกระแสไฟฟ้ามาจากสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสระบุรี (สาขาอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี)

3) *การประปา* การบริการน้ำประปาในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน รับบริการน้ำประปามาจากสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาค (สาขาอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี)

4) *การสื่อสาร* มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข (ปณ.พุด) จำนวน 1 แห่ง

5) *โทรคมนาคม* การโทรศัพท์ มีเขตสำนักงานการโทรศัพท์ภูมิภาคที่ 9 จังหวัดสระบุรี ให้บริการ

6) *การจราจร* การจราจรในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อยู่ในการดูแลของสถานีตำรวจภูธรหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

2.4.7 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

1) *โครงสร้างเศรษฐกิจ / รายได้ประชากร*

ภาวะเศรษฐกิจของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 90 และร้อยละ 10 มีอาชีพทางการเกษตรและอื่นๆ

2) *การเกษตรกรรม* มีน้อยมากเนื่องจากในพื้นที่เขตเทศบาลเป็นภูเขาและที่อยู่อาศัย

3) *การอุตสาหกรรม* ลักษณะการปกครองการอุตสาหกรรม มีดังนี้

- โรงโม่หิน จำนวน 20 แห่ง
- โรงงานปูนขาว จำนวน 4 แห่ง
- โรงงานกลึงหินอ่อน จำนวน 8 แห่ง
- โรงงานแต่งแร่ จำนวน 3 แห่ง
- โรงงานหินอ่อน จำนวน 1 แห่ง

4) *การพาณิชย์กรรม / การบริหาร*

- มีตลาดสดเทศบาล จำนวน 1 แห่ง
- ธนาคาร จำนวน 1 แห่ง

- สถานีบริการน้ำมัน จำนวน 1 แห่ง
- ตลาดนัด จำนวน 2 แห่ง

2.4.8 การเมืองและการบริหารจัดการองค์กร

จากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 9 ก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 มีผลให้สุขาภิบาลยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นไป ทำให้เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีภาระและหน้าที่เพิ่มขึ้นตามมาตรา 50 และมาตรา 51 แห่ง พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546) นอกจากนี้องค์กรของเทศบาลเปลี่ยนไปจากเดิมที่ประกอบด้วยคณะเทศมนตรีกับสภาเทศบาล เปลี่ยนเป็นนายกเทศมนตรีกับสภาเทศบาล ซึ่งรูปแบบใหม่นี้นายกเทศมนตรีและสภาเทศบาลจะได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี โดยประชาชนจะเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง จำนวน 1 คน (นายกเทศมนตรีแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน เลขานุการนายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน และที่ปรึกษานายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน) และเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546 มาตรา 13 (3) กำหนดให้เทศบาลตำบลแบ่งเขตเลือกตั้งเป็น 2 เขตเลือกตั้ง และให้มีจำนวนสมาชิกสภาเทศบาลได้ เขตเลือกตั้งละ 6 คน ซึ่งผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ในวันอาทิตย์ที่ 30 พฤศจิกายน 2551 ปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 4,064 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 5,609 คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งคิดเป็นร้อยละ 72.45 มีบัตรเสียจำนวน 190 ใบ คิดเป็นร้อยละ 4.68 บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนนจำนวน 55 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1.35 และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี ในวันอาทิตย์ที่ 10 พฤษภาคม 2552 ปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 3,619 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 5,675 คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งคิดเป็นร้อยละ 63.77 มีบัตรเสียจำนวน 119 ใบ คิดเป็นร้อยละ 3.29 บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนนจำนวน 71 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1.96 จากผลการรวมคะแนนจากหน่วยเลือกตั้งทั้ง 9 หน่วย ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองผลการเลือกตั้ง ดังนี้

คณะผู้บริหารท้องถิ่น

1. นางสมฤดี	จันทร์สุวรรณ	นายกเทศมนตรี
2. นายศิริรัตน์	อินทวิเชียร	รองนายกเทศมนตรี
3. นายบุญช่วย	สุธาสินีวรรณ	รองนายกเทศมนตรี

4. นางสาวปรีศนีย์ คล้ายนิล เลขานุการนายกเทศมนตรี
 5. นางสาวท คล้ายนิล ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี

สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

1. นายรังสรรค์ สิ้นธุพันธ์ ประธานสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
2. นายฉลาม แก้วมณีวงษ์ รองประธานสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
3. นายเจริญ โภคววัฒน์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
4. นายพนอ เสรีกิจ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
5. นางสาวสุดา สิ้นธุพันธ์ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
6. นางวรรณวิไล ลีภัยเจริญ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
7. นายสมศักดิ์ อินทรวีเชียร สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
8. นายมหิพ ศรีอร่าม สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
9. นายปรีชา สกุลแพทยเลิศ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
10. นางสุมาลี วันทนา สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
11. นางทองพูน สาระเดช สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
12. นางจิรารวรรณ นาคทอง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

พนักงานเทศบาล

นอกจากองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ สภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีพร้อมคณะแล้ว ยังมีส่วนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ประกอบทั้งสองเลย คือ “พนักงานเทศบาล” ซึ่งปฏิบัติงานอันเป็นภารกิจประจำสำนักงานและนอกสำนักงาน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างใกล้ชิดทั้งงานด้านทะเบียนราษฎร การสาธารณสุข โภก การศึกษา การสาธารณสุข การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น โดยมี ปลัดเทศบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบ

หน้าที่ของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

ภายใต้ข้อบังคับแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546 เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลตามมาตรา 50 ดังต่อไปนี้

- 1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- 2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- 3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- 4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ

- 5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- 6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- 7) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับว่าด้วยกรณีนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

นอกจากนี้ ตามมาตรา 51 ยังกำหนดให้ เทศบาลตำบลอาจจัดทำกิจการใดๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

- 1) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- 2) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- 3) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
- 4) ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
- 5) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 6) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- 7) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 8) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- 9) เทศพาณิชย์

2.4.9 ข้อมูลที่สำคัญอื่นๆ

1) ข้อมูลประชากร เทศบาลตำบลหน้าพระลาน มีประชากรทั้งสิ้น ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2556 ดังนี้

จำนวนประชากรทั้งสิ้น	จำนวน 8,269 คน แยกเป็น
- ประชากรชาย	จำนวน 4,161 คน
- ประชากรหญิง	จำนวน 4,108 คน

ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 849 คน ต่อพื้นที่ 1 ตาราง

กิโลเมตร

จำนวนครัวเรือน	จำนวน 2,803 ครัวเรือน
----------------	-----------------------

ความหนาแน่นของครัวเรือนโดยเฉลี่ย 288 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

2) ข้อมูลบุคลากร กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีบุคลากรทั้งสิ้น จำนวน 25 คน รายละเอียดดังนี้

พนักงานเทศบาลสามัญ	จำนวน - คน
ลูกจ้างประจำ	จำนวน 4 คน
พนักงานจ้างตามภารกิจ	จำนวน - คน
พนักงานจ้างทั่วไป	จำนวน 21 คน

ที่มา : งานการเจ้าหน้าที่ สำนักปลัดเทศบาล (ข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2554)

2.4.10 สิ่งแวดล้อม

- มีฝุ่นละอองที่เกิดจากการระเบิดหินเกิน 120 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร
- ปริมาณขยะ มีประมาณ 5 – 6 ตันต่อวัน
- ปริมาณน้ำเสีย เป็นน้ำเสียจากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม อยู่ในระดับปกติ

- ปัญหามลภาวะ มีมาก ซึ่งเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ควบคุมดูแลสภาพอากาศบำบัดสภาพอากาศให้ถูกสุขลักษณะ เช่นมาจาก โรงโม่หิน มาจากเหมืองหินที่ไม่ระเบิดตามหลักวิชาการ

2.4.11 ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

1) มีการกำจัดขยะโดยการไถ – กลบ ซึ่งยังเป็นการกำจัดขยะที่ยังไม่ถูกสุขลักษณะ มีพื้นที่กำจัดขยะ 1 แห่ง (ประมาณ 10 ไร่) มีพื้นที่อยู่ที่ หมู่ที่ 9 ตำบลหน้าพระลาน และกำลังดำเนินการให้เป็นบ่อขยะที่ถูกสุขลักษณะ

2) ระบบการกำจัดน้ำเสีย มีระบบท่อระบายน้ำไหลออกตามทางระบายน้ำไหลออกตามทางท่อระบายน้ำทิ้ง

2.4.12 วิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาท้องถิ่น

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางพัฒนาเมืองให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ จากการศึกษาของเทศบาลตำบลหน้าพระลานสามารถรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

2.4.13 จุดแข็ง (Strengths)

1) ท่าเลที่ตั้ง เทศบาลตำบลหน้าพระลานตั้งอยู่ในท่าเลที่ตั้งที่เป็นเมืองอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทำให้พื้นที่นี้มีการกระจายสินค้าด้านวัสดุก่อสร้าง เช่น หินก่อสร้าง หินอ่อน

หินลูกรัง แคลเซียมและปูนขาวเพราะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดเล็กในด้าน โรงโม่หิน โรงงาน หินอ่อน โรงงานปูนขาว โรงงานผลิต แคลเซียม นอกจากนี้เทศบาลตำบลหน้าพระลานตั้งอยู่ห่าง เมืองหลวงประมาณ 128 กิโลเมตร และจังหวัดสระบุรีเป็นศูนย์กลางแหล่งรวมอุตสาหกรรมต่างๆ ทำให้การติดต่อธุรกิจและราชการทำได้สะดวกทำให้ได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการลงทุน โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ

2) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และมาจากการเลือกตั้ง ทำให้การกำหนดนโยบายต่างๆ เป็นไปตามความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

3) เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีเพียงพอต่อการ อนุมัติจัดสรร โครงการเพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชน

4) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการจัดตั้งชุมชน ประกอบกับ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้อยู่ในพื้นที่มานานมีความผูกพันกับท้องถิ่น และมีจิตสำนึกในการร่วม เป็นเจ้าของท้องถิ่น

5) เทศบาลมีฐานะเป็นเทศบาลตำบล ทำให้ส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและอิสระ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่

6) สังคมมีลักษณะเป็นชนบทกึ่งเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง รักท้องถิ่นและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ส่งผลให้เมือง พัฒนาไปในทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาในระดับรากหญ้า

2.4.14 จุดอ่อน (Weaknesses)

1) การตั้งถิ่นฐานที่เป็นการบุกรุกที่ดินหรือพื้นที่สาธารณะ ซึ่งส่งผลให้ ลักษณะสังคม เศรษฐกิจภายในบริเวณพื้นที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีความแตกต่างกันอย่างเห็น ได้ชัด และบริเวณที่ติดกับถนนสายหลักได้รับการพัฒนาอย่างหนาแน่น ในขณะที่บางบริเวณ ยัง ถูกทิ้งร้างเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า เกิดการพัฒนาพื้นที่กระจุกตัวอยู่เพียงบริเวณเดียว

2) การใช้ที่ดิน เนื่องจากที่ดินในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จะเป็น ที่ดินรกร้างและที่ดินราชพัสดุ ทำให้ส่วนใหญ่จะพัฒนาที่ดิน ได้เฉพาะแนวถนนหรือที่ดินที่ทาง เทศบาลดูแลและพัฒนาได้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือที่ดินที่เป็นรกร้างถูกทิ้งร้างว่างเปล่า

3) จำนวนประชากรแฝงอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลหน้าพระลาน เนื่องจาก บริเวณพื้นที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานและบริเวณรอบๆ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญ จึงมี ประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ แต่มิได้ทำการย้ายภูมิลำเนาเข้ามาอยู่ในทะเบียนราษฎรอย่าง ถูกต้อง

4) สถานที่ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลหน้าพระลานมีความคับแคบ จึงไม่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน

2.4.15 โอกาส (Opportunities)

- 1) พระราชบัญญัติแผนและกำหนดขึ้นตอนการกระจายอำนาจ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการตนเองได้ภายใต้ระเบียบกฎหมาย
- 2) รัฐบาลสนับสนุนเงินอุดหนุนให้กับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ดำเนินโครงการตามภารกิจถ่ายโอนฯ และแก้ไขปัญหามลพิษ
- 3) เทศบาลตำบลหน้าพระลานถูกประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ ส่งผลให้บุคลากรของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน เป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้มีศักยภาพ ทำให้ระบบเทคโนโลยีมีความทันสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการภายในเทศบาล
- 4) เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในสถานการณ์ที่น่าลงทุน ทำให้นักลงทุนหรือผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีความมั่นใจที่จะลงทุนเพิ่มขึ้น มีผลให้เทศบาลสามารถจัดเก็บภาษีและเพิ่มรายได้ให้เทศบาลมากขึ้น

2.4.16 อุปสรรค (Threats)

- 1) การเพิ่มจำนวนของประชากรแฝงชาวต่างด้าวที่มาขายแรงงานในเมืองหิน เนื่องจากเทศบาลตำบลหน้าพระลานมีแนวโน้มที่จะมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและกายภาพอย่างต่อเนื่องและอยู่ใกล้แหล่งงานสำคัญ จึงมีประชากรอพยพเข้ามาบริเวณนี้มาก หากไม่มีการควบคุมหรือวางแผนรองรับ จะทำให้เทศบาลเพิ่มภาระในการบริหารจัดการและการลงทุนทำบริการสาธารณะต่างๆ ให้พอเพียงกับความต้องการของประชาชน
- 2) มีปัญหาสังคม อาชญากรรม ยาเสพติด สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมเพิ่มมากขึ้น
- 3) ขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากประชาชนบางกลุ่ม เนื่องจากพื้นที่เป็นสังคมเมืองในกลุ่มผู้ประกอบการประชาชนจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น
- 4) วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกลบเลือน เนื่องจากมีความเจริญด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วเป็นผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นและสังคมชนบทกำลังถูกลบเลือน รูปแบบการดำรงชีวิตแบบชุมชนเมืองมีมากขึ้น
- 5) รัฐบาลเสถียรภาพ ทำให้นโยบายในการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความต่อเนื่อง โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณต่างๆ น้อยลง

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ และต่างประเทศ

งานวิจัยในประเทศ

พงษ์ธร ธัญญศิริ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจ พบว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบเป็นคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการนโยบาย และตรวจสอบติดตามประเมินผลการบริหารงานตำรวจ โดยมีกลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับกรุงเทพมหานคร และระดับสถานีตำรวจ มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการระดับต่างๆ 4 ประการ คือ 1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ (คน, งบประมาณ, วัสดุ, วิธีการปฏิบัติงาน) ขององค์กรตำรวจ 2. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในการบริหารการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความมั่นคงภายในขององค์กรตำรวจ 3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบติดตามประเมินผลในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ (คน, งบประมาณ, วัสดุ, วิธีการปฏิบัติงาน) ขององค์กรตำรวจ 4. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบติดตามประเมินผลในการบริหารการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความมั่นคงภายในขององค์กรตำรวจ

นริวรรณ พรหมชุมและคณะ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทตากจน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กรรมการศึกษาไม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งเพศ อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับงานและบทบาทของตนเอง ไม่มีเวลาพอและถูกขอปรึกษาทรัพย์สินของ ส่วนปัญหาของกรรมการศึกษาเกือบครึ่งหนึ่ง คือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและขาดความร่วมมือจากประชาชนไปติดต่อ

รณน สุระวิทย์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่า ปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในประเด็น การให้ความสำคัญต่อปัญหาอาชญากรรมเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในคดีอาชญากรรม ส่วนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในประเด็นความศรัทธาของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมพงษ์ อธิธิมิชัย (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธร ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความเชื่อถือของประชาชนมีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และคาดหวังในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ไม่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เท่านั้น ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัยพร พานิชอัครา (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ กรณีศึกษา หมู่บ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าในการรับรู้การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ทั้ง 5 มิติ คือ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมประเมินผลในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ จากเดิมที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามหลักการของ J. Lofland ใน 6 ด้าน (มีการกระทำ มีกิจกรรม มีแบบแผน มีความสัมพันธ์ในกลุ่ม มีส่วนร่วม มีสภาพทางสังคม) และนำยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงมา 1 ลักษณะ คือ Persuasive Strategy (โดยการโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งผิดถูกให้เกิดมีทัศนคติและสร้างค่านิยมที่ดีใหม่) พร้อมกับเทคนิค F.S.C. (Future Search Conference) มาดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการฝึกอบรม โดยมีผลการประเมินหลังจากพัฒนาแล้วพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้ง 5 มิติ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่กำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ความคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ การสร้างความสัมพันธ์กับ

ประชาชนในชุมชน การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรม การต่อรองเพื่อการ
ดำเนินการ การร่วมกันดำเนินการ การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และการร่วมกันรับ
ผลประโยชน์จากการดำเนินการ

White, Stanley Ronald. (1996) ได้ศึกษาเรื่อง The Role of Volunteer Organizations
in Community Policing: A Case Study of Tempe, Arizona (Citizen Participation) พบว่า การมี
ส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งจะเป็นการช่วยใน
การแก้ไขปัญหาในกิจการตำรวจทางหนึ่ง และในการปฏิบัติหน้าที่ของ Community Policing
Officers ในชุมชน ประสบความสำเร็จอย่างมาก ในการที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สามารถนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางประกอบการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาระบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไปในอนาคต และเพื่อนำผลการศึกษาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นข้างเคียงในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อย่างยั่งยืนต่อไป โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
4. การหาคุณภาพเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวอย่าง จำนวน 14 คน

ประกอบด้วย ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน ได้แก่

ประธานชุมชน

1. นายสมจิตร โยธาธรรม
2. นายสมพงษ์ เจกะพงษ์
3. นายประยูร ปีกคม
4. นางจุฑาทากาญจน์ บินทโก
5. นายกรี เทียนทอง

กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

1. นายทวนทอง คุณศรี กำนัน
2. นางขวัญเรือน รุ่งเรืองศรี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1
3. นายธรรมบุญ แดมยิ้ม ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7
4. นายสุริยะ รวงผึ้งทอง ผู้ใหญ่บ้าน 8

อาสาสมัครสาธารณสุข

1. นายลำไย จบศรี
2. นางกาญจน์มณี ศรีเจริญ
3. นางพัชรินทร์ เทศรารมณ
4. นางอนงค์ วงษ์สง่า
5. นายบุญมี ทรัพย์กุญชร

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้ศึกษา ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือการ วิจัย สำหรับสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย ในประเด็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม ของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structured interview)

ออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์จากแบบตรวจสอบรายการ (check list) ในแบบสัมภาษณ์ ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1877 : 17-19) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) เพศ
- 2) สถานภาพในครอบครัว
- 3) อายุ
- 4) ระดับการศึกษา
- 5) อาชีพ
- 6) รายได้และทรัพย์สิน
- 7) ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ

ตอนที่ 2 ประเด็นการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งทางการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้ศึกษาสนใจแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนตามแนวความคิดของ เจมส์ คัดด์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานระยะๆ และแก้ไข

ตอนที่ 3 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยมีลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและทดสอบหาคุณภาพของเครื่องมือได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้า แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3.2 กำหนดแนวคิดจากตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด สระบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือให้ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษาและสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะตามตัวแปรที่ศึกษา

3.3 สร้างประเด็นการสัมภาษณ์ฉบับร่างตามขอบข่ายที่กำหนดให้ครอบคลุมแนวคิดในการศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

3.4 นำร่างแบบสัมภาษณ์ไปให้อาจารย์ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ

4. การหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อเป็นการทดสอบความสามารถในการวัดของแบบสัมภาษณ์ ถึงความสามารถในการวัดได้ตรงหรือครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ต้องการศึกษา โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้างของประเด็นการสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้ แนะนำและแก้ไขปรับปรุงจำนวน 3 ท่าน

4.2 การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) อย่างง่าย โดยหลังจากได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการมีส่วนร่วมที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้ (try out) กับประชากร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน (สุวริย์ ศิริโกภาภิรมย์, 2540, หน้า 113)

4.3 นำแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอรับความเห็นชอบสำหรับใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ในการเก็บข้อมูลจากประชากรในการศึกษาต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีภูมิและข้อมูลปฐมภูมิสำหรับประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย 2 ส่วน ดังนี้

5.1 เก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีภูมิ ข้อมูลพื้นฐานการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ตามโครงการเชื่อมบ้านยามเย็นและโครงการจัดทำแผนชุมชนของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ซึ่งผู้ศึกษาสนใจหลักการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ตามแนวคิดของคูลิต ดวงเสาะและคณะ (2535) มุ่งเน้นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา
- 2) ขั้นกำหนดรูปแบบแนวทางในการแก้ปัญหา
- 3) ขั้นดำเนินการ
- 4) ขั้นติดตามประเมินผล

5.2 เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ใน การวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม 2556 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จำนวน 14 ชุด
2. ผู้ศึกษา แนะนำตัวต่อกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนแนะนำวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์
3. ผู้ศึกษา ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง เมื่อรับข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์
4. ผู้ศึกษา ทำแบบกำหนดวัน เวลาที่จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 ฉบับ ระยะเวลา 15 วัน รวบรวมแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และอภิปรายผล

6. การจัดการทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีตามขั้นตอน ดังนี้

6.1 รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างต่อการค้นหาปัญหาของชุมชนจากโครงการเยี่ยมบ้านยามเย็นและโครงการจัดทำแผนชุมชนของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี

6.2 รวบรวมข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง ในการตอบแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จากนั้น นำแบบสัมภาษณ์ที่มีสมบูรณ์และมีความถูกต้อง รวบรวมไว้เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับแบบสัมภาษณ์ฉบับไม่สมบูรณ์ ผู้ศึกษานำแบบสัมภาษณ์ไปซ่อมจากกลุ่มตัวอย่างให้ ครบถ้วน สมบูรณ์

6.3 วิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จากข้อมูลการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างตามโครงการเยี่ยมบ้านยามเย็น และโครงการจัดทำแผนชุมชน เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ประกอบกับ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนาแบบสรุปอุปนัย (Induction Analysis) พรรณนาถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรัชญาการณ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน บทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี พร้อมทั้งเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีครั้งนี้ เป็นกรณีศึกษา (case study) ที่ดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยศึกษาถึงบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สามารถนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางประกอบการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาระบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไปในอนาคต ตลอดจนเพื่อนำผลการศึกษาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นข้างเคียงในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อย่างยั่งยืนต่อไป

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1877 : 17-19) ที่เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ตำแหน่งทางสังคม
- 4) ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม
- 5) รายได้ต่อเดือน

ประกอบกับ แนวคิดของ เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพัฒนาแล้วและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากฐานข้อมูลของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรม ตามโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โดยแบ่งผลการศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจะสามารถแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลทุกข้อมูมิเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ตามโครงการ “เยี่ยมบ้านยามเย็น”

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงถึงปัจจัยภาคประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก จำแนกตามสถานภาพ (N=14)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	9	64.28
หญิง	5	35.71
2. อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	1	7.14
30 – 50 ปี	12	85.71
ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	1	7.14

ตาราง 4.1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
3. ตำแหน่งทางสังคม		
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	4	28.57
ผู้นำชุมชน	5	35.71
อาสาสมัครสาธารณสุข	5	35.71
4. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม		
ต่ำกว่า 5 ปี	0	0
5 – 10 ปี	2	14.28
11 – 20 ปี	7	50.0
20 ปี ขึ้นไป	5	35.71
5. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	2	14.28
10,001 – 20,000 บาท	7	50.00
20,001 – 30,000 บาท	4	28.57
30,001 บาทขึ้นไป	1	7.14

จากตาราง 4.1 แสดงผลข้อมูลในรูปแบบจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน สามารถเสนอผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. เพศ กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามสัปดาห์ ส่วนใหญ่เพศชาย จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 64.28 เพศหญิง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71

2. อายุ กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามสัปดาห์ ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 30 – 50 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมา อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 และอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 ตามลำดับ

3. ตำแหน่งทางสังคม กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามสัปดาห์ ส่วนใหญ่ ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ

35.71 และอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 มากที่สุด รองลงมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ตามลำดับ

4. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม 11-20 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มากที่สุด รองลงมา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม 20 ปี ขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม 5-10ปี จำนวน 2คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 น้อยสุด ตามลำดับ

5. รายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ รายได้ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมารายได้ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 และรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 น้อยที่สุด ตามลำดับ

จากผลการศึกษา ซึ่งให้เห็นว่า เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำในชุมชนของการศึกษาคั้งนี้ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อกิจการต่างๆของท้องถิ่น ทั้งนี้ภาคประชาชนที่จะมีบทบาทเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมต่อกิจการภาครัฐนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมทั้งทางด้านคุณวุฒิ วิทยุติ ฐานะทางการเงิน ตลอดจนมีประสบการณ์และทุนทางสังคม ส่งผลให้มีสถานภาพทางสังคมที่ดี เพื่อการนี้หน่วยงานภาครัฐจึงต้องวางกรอบแนวนโยบายเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความพร้อมในด้านสถานภาพทางสังคม ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนเหล่านั้นจะเป็นส่วนเอื้อหนุนให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกิจการสาธารณะของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1877 : 17-19) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องได้แก่

- 1) อายุและเพศ
- 2) สถานภาพในครอบครัว
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา

5) อาชีพ

6) รายได้และทรัพย์สิน

6. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทศดาว บุญपाल (2530 : 27) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 13 ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณี ในชุมชน ก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกัน

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบล

หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ส่วนที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของกลุ่มตัวอย่าง ตามโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

การศึกษาวิเคราะห์ภาคประชาชนแบบมีส่วนร่วมร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผ่านโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โดยมีความมุ่งหวัง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี ผู้การปฏิบัติที่ถูกต้องในการคัดแยกขยะ ณ จุดกำเนิดในครัวเรือนก่อนเทศบาลตำบลหน้าพระลานจะเก็บรวบรวม ขนถ่ายไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานจัดเตรียมไว้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อันจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดี

ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการรักษาสภาพแวดล้อมที่ติดต่อจนลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลานต่อไป

การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” ดังกล่าว เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้เชิญคณะกรรมการชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานทุกชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลหน้าพระลาน จำนวน 17 ชุมชน ๆ ละ 15 คน รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ หอประชุมโรงเรียนหน้าพระลาน (พิบูลสงคราม) มุ่งเน้นการเสริมสร้างแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะโดยเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้รับเกียรติจาก ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณและคณะเป็นวิทยากร ประกอบกับการลงมือปฏิบัติจริงในการคัดแยกขยะจากครัวเรือนของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจนการค้นหาคำปัญหาและวางกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะถิ่นของชุมชนเมือง

ภาพที่ 4.1 แสดงการอบรมวิชาการตามโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดย
ชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” เพื่อสร้างจิตสำนึก เจตคติ และการปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อการ
บริหารจัดการขยะจากครัวเรือน

ภาพที่ 4.2 แสดงผลการปฏิบัติการคัดแยกขยะจริง ตามโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้งั่ง”

ผลการศึกษา พบว่า

ตารางที่ 4.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จำแนกตาม กิจกรรม วัตถุประสงค์
ข้อค้นพบ ข้อเสนอ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ข้อค้นพบ	ข้อเสนอ
1.การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”	เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี ผู้การปฏิบัติ ที่ถูกต้องในการคัดแยกขยะ ณ จุดกำเนิดในครัวเรือน ก่อนเทศบาลตำบลหน้าพระลานจะเก็บรวบรวม ขนถ่าย ไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะ ที่เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จัดเตรียมไว้ พร้อมทั้ง ส่งเสริมให้ประชาชน ตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการบริหารจัดการ ขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน	โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า	ภาคประชาชน สามารถโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า
	เพื่อค้นหาข้อดี/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะของชุมชน	ภาคประชาชน ได้ค้นพบวิธีการบริหารจัดการขยะของชุมชน ณ จุดกำเนิด	ภาคประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญต่อแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการคัดแยกขยะ ณ จุดกำเนิดในครัวเรือน

การศึกษาวิเคราะห์ภาคประชาชนแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ผ่านโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” ในส่วนที่ 1 บ่งชี้ให้เห็นว่า บทบาทของ

ภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ภาคประชาชนจะต้องเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี นำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่น ตลอดจนเห็นสภาพปัญหาขยะล้นชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างรูปแบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีอย่างเต็มใจและต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมกลุ่มย่อยการวิเคราะห์โครงสร้างขยะชุมชนจากกิจกรรมการคัดแยกขยะจากครัวเรือนในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจน การระดมความคิดเพื่อค้นหา ข้อดี/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจะเป็นแรงกระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้พื้นฐานต่างๆของปัญหาขยะชุมชน ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของคูตี ดวงสา และคณะ (2535) กล่าวว่า กระบวนการ Participatory Rural Appraisal, PRA เป็นกระบวนการที่ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปร่วมกัน ทั้งนี้โดยผู้ทำ PRA เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความเคารพและความเสมอภาค การทำ PRA ที่ดี จะช่วยให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาของตนเองซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและการลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษของตนเองด้วยตนเองต่อไป กระบวนการ PRA จึงเป็นกระบวนการที่นอกจากจะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชุมชนและความต้องการของชาวบ้านแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพและศักยภาพของชาวบ้าน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและเปิดโอกาสให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในพื้นที่อีกด้วย ประกอบกับ Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
- 2) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)
- 4) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)
- 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตามแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการ

ขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบสัมภาษณ์ รวบรวมสรุปผลเป็นในรูปแบบตาราง ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน สรุปผลการศึกษาในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตามแนวคิดของ เจมส์ คีดี ปิ่นทอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชน	รูปแบบการมีส่วนร่วมในชุมชน	
	กิจกรรม	วิธีการดำเนินการ
1.การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา	1. กำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน โดยระดมความคิดการค้นหาปัญหาและระบุสาเหตุของปัญหา	1.ประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิด 2.จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอนตลอดจนการแก้ไขปัญหา
2.การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม	2. วางแผนกำหนดแนวทางการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนในรูปแบบการรวมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามีส่วนร่วม	3. จัดกิจกรรมการรณรงค์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมใจจัดขยะและร่วมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี 4. จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชน
3.การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน	ร่วมการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน	เพื่อติดตามประเมินผล 5.กระตุ้นให้ส่วนราชการจัดการอบรมเพิ่มทักษะให้สมาชิกในชุมชน มุ่งเน้นการวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน	กำหนดเวลาดำเนินการติดตามการดำเนินการคัดแยกขยะ การทิ้งขยะตามเวลาและการจัดการขยะของเทศบาล	
	5. กำหนดแนวทางรูปแบบการพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมภาคประชาชน	

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

บริบท	ปัจจัยภายนอก		ข้อสรุป
	ปัจจัยที่เอื้อ	ปัจจัยที่ไม่เอื้อ	
กระแสการ พัฒนา	ชุมชนได้รับความเจริญ และพัฒนาเป็นชุมชนเปิด มีความเจริญเข้าถึงชุมชน	โครงสร้างทางสังคม เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะ ชุมชนชนบท เป็นชุมชน เมือง ขาดเอกลักษณ์ของ ตนเอง	1. การกระจายความเจริญจาก กระแสการพัฒนาตาม แบบตะวันตกทำให้ทุน ทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรมแบบไทย ความเป็นอยู่ ความ สัมพันธ์แบบพี่น้อง แบบ เครือญาติ และภูมิปัญญา ท้องถิ่นถูกกลืนหายไป ส่งผลถึงความเป็นอยู่ของ ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปและ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ในชุมชน
การสนับสนุน จากชุมชน ข้างเคียง/สถาน ประกอบการใน พื้นที่	พื้นที่มีสถานประกอบ หลายแห่ง และหมู่บ้าน รอบ ๆ ส่วนใหญ่มีความ พร้อมในการพัฒนา	การประสานความร่วมมือ ค่อนข้างน้อยเนื่องขาดการ ประสานงาน และช่องทาง การประสานงาน	- ลักษณะการสนับสนุนจาก หน่วยงานของภาครัฐฯ ส่วนใหญ่เป็นไปตามระบบ บทบาทหน้าที่ขาดความ สอดคล้องกับปัญหาความ ต้องการและศักยภาพของ ชุมชน
การสนับสนุน หน่วยงานองค์ ของรัฐฯ	มีหน่วยงานองค์ภาครัฐ ให้การสนับสนุน หลากหลาย	การสนับสนุนที่ขาดความ ยั่งยืน และไม่สอดคล้องกับ ความต้องการและศักยภาพ ของชุมชน	

ผลการศึกษาขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ตามแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นร่วมกัน และสอดคล้องไปด้วยกันกับกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลานทั้ง 4 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ปรากฏตามตารางที่ 4.7 อีกทั้งยัง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจการ สาธารณะของท้องถิ่น ปรากฏตามตารางที่ 4.8 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของยูวณน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การ พิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน และดำเนินการไปในทิศทางกระบวนการมีส่วนร่วมของเจมส์คีย์ ปีนทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอน การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานอีกทั้ง ยังสอดคล้องกับ

แนวคิดของแนวคิดของ อकिन ระพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

และแนวคิดของวีระ นิยมวัน (2542: 6) เสนอแนวคิดว่าในยุคพัฒนาคน ต้องพัฒนาให้เป็นคน พัฒนา ซึ่งจะเป็นคนพัฒนา ได้ต้องจัดการให้คนที่มีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความ คิดเห็นของตนเอง (Human Centered) มาร่วมกันคิดสร้างสรรค์ เปลี่ยนจากคนที่เรียนรู้ จากการสอน ให้จำ ทำให้ดูเป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์และร่วมกันเลือกเอง ตัดสินใจเอง มีวุฒิภาวะ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างระบบและทำเอง

จะเห็นได้ว่าภาคประชาชนสามารถมีบทบาทต่อการบริหารจัดการขยะร่วมกับเทศบาล ตำบล หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้ 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน
- 2) ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน
- 3) ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะในเขต

เทศบาล

ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

ประชาชนที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” จะเกิดแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะที่ดีด้วยการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะ ณ จุดกำเนิดในระดับครัวเรือน ตลอดจนขยายผลการจัดการที่ถูกวิธีสู่ชุมชนของตนเองอาศัยอยู่ต่อไปในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะให้ภาคประชาชนนั้น สามารถมาจาก 3 แหล่งด้วยกัน กล่าวคือ ที่บ้าน (พ่อ-แม่เป็นผู้ปลูกฝัง) ที่โรงเรียน (ครู อาจารย์ เป็นผู้ปลูกฝัง) และที่ชุมชน (กติกาสังคม เป็นผู้ปลูกฝัง)

ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน

ความสำเร็จด้านการจัดการขยะชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งจะต้องมาจากความร่วมมือที่ดีของภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน อาทิ คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีอาสา เป็นต้น เพราะจากการศึกษาข้อมูลพบว่า อาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ เหล่านี้จะเป็นขุมกำลังสำคัญที่จะเป็นแกนนำในการผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์การลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกประเภทขยะก่อนทิ้งให้เทศบาลเก็บขนไปกำจัด กล่าวคือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแยกวัสดุที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้ ออกจากขยะที่จะต้องนำไปกำจัดออกมาให้มากที่สุด ทั้งนี้ การบริหารจัดการคัดแยกขยะที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ภายในชุมชนนั้น สามารถดำเนินการได้ 3 ทางคือ

1. กลุ่มอาสาสมัครเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จากครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่
2. เทศบาลติดต่อให้ตัวแทนกิจการที่มารับวัสดุเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่มาจัดเก็บออกไป
3. เทศบาลจัดเก็บวัสดุและขายวัสดุที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่โดยตรง ทั้งนี้ เทศบาลควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก/ค่านิยมให้กลุ่มอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จากครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่ ซึ่งจะเกิดรายได้ของส่วนรวมขึ้น

ในชุมชนและจะเป็นแนวทางการบริหารจัดการขยะของตัวแทนภาคประชาชนของท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะในเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลหน้าพระลาน มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน เป็นจำนวนหลายโครงการในแต่ละปีงบประมาณที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ของการดำเนินโครงการในการประชุม อบรม สัมมนา การร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินโครงการ ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีประชาคมเมืองเป็นต้น โครงการต่างๆ ของเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อาทิ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โครงการพัฒนาศักยภาพการจัดเก็บขยะมูลฝอย โครงการจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องจักรกลสำหรับจัดเก็บขยะ เป็นต้น

ทั้งนี้แนวโน้มของระดับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบ แบบสอบถามสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ไว้ดังนี้

1. ท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
2. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้แสดงความคิดเห็น และนำความคิดเห็นต่างๆ ของประชาชน ผู้การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน

3. ท้องถิ่นควรจัดให้มีการประชุมประชาคมอย่างต่อเนื่อง และตรงเวลา ทั้งเวลาเริ่มและเลิกประชุม

4. ท้องถิ่นควรดูแลกลุ่มผู้นำภาคประชาชน ให้มากขึ้น มีความคลอบคลุมและต่อเนื่อง

5. ท้องถิ่นควรส่งเสริมการยกย่อง ชมเชยและให้กำลังใจผู้นำชุมชนที่ตั้งใจทำงานให้กับท้องถิ่น

6. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับติดตามการดำเนินงาน การจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ทุกระยะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของ สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549 : 142-149) ซึ่งได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกัน ทุกฝ่าย ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception)

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2) ทัศนคติ (Attitude)

ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้อง

มีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลา ยาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงจังต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อ กระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วน ร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วน ร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3) การเป็นตัวแทน (Representation)

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์ กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความ สอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและ กัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสียและมี ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้อง อาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและ ไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมของ องค์กร ซึ่งการสร้าง ความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิด ความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายกลุ่มเล็กและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus)

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือ การที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในองค์กร ก็จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะ เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ

รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆ คน

8) ประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9) การประเมินผล (Appraisal)

ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุมร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10) ความโปร่งใส (Transparency)

ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วม

ในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)

องค์การการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network)

ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กรณีศึกษา (case study) ที่ดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สามารถนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางประกอบการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาระบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไปในอนาคต และเพื่อนำผลการศึกษาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นข้างเคียงในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อย่างยั่งยืนต่อไป

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร (Document Study) ซึ่งได้จากฐานข้อมูลของส่วนราชการและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้ง ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการเก็บขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ทั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และกลุ่มผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน โดยคณะผู้วิจัยลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งนำผลการศึกษามาสรุปให้ครบถ้วน ถูกต้องตามประเด็นต่างๆ ที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ประกอบกับวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักเหตุผล สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสถานการณ์ ปรากฏการณ์

ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถามการศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาและสาเหตุของการมีส่วนร่วม (Participation) เกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาวิจัยภาคประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปราย และเสนอแนะตามลำดับต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้สรุปผล จำแนกตามวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

1.1.2 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 วิธีการดำเนินการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.2.1 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกโดยความสมัครใจจากผู้นำชุมชนที่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวอย่างจากประชากร จำนวน 14 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 5 คน กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 5 คน

ทั้งนี้ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview)

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

1.2.3 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ดังนี้

- 1) ผู้ศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม 2556 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จำนวน 14 ชุด
- 2) ผู้ศึกษา แนะนำตัวต่อกลุ่มประชากร พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนแนะนำวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์ โดยดำเนินการ
- 3) การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal) และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
- 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างอนาคตร่วมกัน ตามโครงการ “เยี่ยมบ้านยามเย็น” และ โครงการ “เวทีประชาคมเมือง”
- 5) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ตามโครงการ “เวทีประชาคมเมือง”
- 6) การสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 7) ผู้ศึกษา ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง เมื่อรับข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์
- 8) ผู้ศึกษา ทำแบบกำหนดวัน เวลาที่จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 ฉบับ ระยะเวลา 15 วัน รวบรวมแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และอภิปรายผล

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษานี้ จะดำเนินการโดย

- 1) นำข้อมูลมาจัดระเบียบตามวัตถุประสงค์ วิเคราะห์และสรุปในแต่ละประเด็นย่อย
- 2) นำข้อมูลมาเรียบเรียงข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ค้นพบในแต่ละขั้นตอนของการศึกษา และสรุปเรียบเรียงเชิงพรรณนา

1.3 ผลการวิจัย จำแนกออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาล ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยกิจกรรม “เยี่ยมบ้านยามเย็น”

ภาพที่ 5.1 แสดงการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยกิจกรรม “เยี่ยมบ้านยามเย็น”

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี พบว่า เพศ ชาย อายุระหว่าง 30 – 50 มีตำแหน่ง ผู้นำชุมชน ซึ่งมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม 11-20 ปี และมีรายได้ต่อเดือน ประมาณ 10,001 – 20,000 บาท จะมีสนใจเข้ามามีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้งนี้ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำในชุมชนของการศึกษาคั้งนี้ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อกิจการต่างๆของท้องถิ่น ทั้งนี้ภาคประชาชนที่จะเข้าสู่

กระบวนการมีส่วนร่วมต่อกิจการภาครัฐนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมทั้งทางด้านคุณวุฒิ วิทยุติ ฐานะทางการเงิน ตลอดจนมีประสบการณ์และทุนทางสังคม ส่งผลให้มีสถานภาพทางสังคมที่ดี ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนเหล่านั้นจะเป็นส่วนเอื้อหนุนให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีบทบาทในส่วนร่วมกิจการสาธารณะของท้องถิ่น เพื่อการนี้หน่วยงานภาครัฐจึงต้องวางกรอบแนวนโยบายเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความพร้อมในด้านสถานภาพทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1877 : 17-19) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) อายุและเพศ
- 2) สถานภาพในครอบครัว
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
- 5) อาชีพ
- 6) รายได้และทรัพย์สิน
- 7) ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
- 8) ที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ส่วนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติจากกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของกลุ่มตัวอย่าง ตามโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

ผลการศึกษาวิเคราะห์ภาคประชาชนแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติ ผ่านโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โดยมีความมุ่งหวัง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี ส่งเสริมการปฏิบัติที่ถูกต้องในการคัดแยกขยะ ณ จุดกำเนิดในครัวเรือน ก่อนเทศบาลตำบลหน้าพระลานจะเก็บรวบรวม ขนถ่ายไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานจัดเตรียมไว้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อันจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดี

ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการรักษาสภาพแวดล้อมที่ติดต่อดจนลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลานต่อไป

การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” ดังกล่าว เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้เชิญคณะกรรมการชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานทุกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 17 ชุมชนๆละ 15 คน รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ หอประชุมโรงเรียนหน้าพระลาน (พิบูลสงคราม) มุ่งเน้นการเสริมสร้างแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะโดยเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้รับเกียรติจาก ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ และคณะเป็นวิทยากร ประกอบกับการลงมือปฏิบัติจริงในการคัดแยกขยะจากครัวเรือนของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจนการค้นหาปัญหาและวางกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะล้นของชุมชนเมือง ผลการศึกษาบางส่วนชี้ให้เห็นว่า บทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ภาคประชาชนจะต้องเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี นำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่น ตลอดจนเล็งเห็นสภาพปัญหาขยะล้นชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างรูปแบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีอย่างเต็มใจและต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมกลุ่มย่อยการวิเคราะห์โครงสร้างขยะชุมชนจากกิจกรรมการคัดแยกขยะจากครัวเรือนในด้าน โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจน การระดมความคิดเพื่อค้นหาข้อดี/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจะเป็นแรงกระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้พื้นฐานต่างๆของปัญหาขยะชุมชน ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คิวตี ดวงสา และคณะ (2535) กล่าวว่า กระบวนการ Participatory Rural Appraisal, PRA เป็นกระบวนการที่ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปร่วมกัน ทั้งนี้โดยผู้ทำ PRA เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความเคารพและความเสมอภาค การทำ PRA ที่ดีจะช่วยให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและการลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยตนเองต่อไป กระบวนการ PRA จึงเป็นกระบวนการที่

นอกจากจะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชุมชนและความต้องการของชาวบ้านแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพและศักยภาพของชาวบ้าน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและเปิดโอกาสให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในพื้นที่อีกด้วย ประกอบกับยังสอดคล้องกับแนวคิดของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542: 8)

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน (Stakeholder) ต้องกำหนดความประสงค์ร่วมกันก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกันให้เกิดความพอใจเสียก่อน
 2. ต้องร่วมกันหาวิถีให้บรรลุความประสงค์ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วยปัญญา และการแลกเปลี่ยนข้อเห็นกัน โดยไม่ยึดติดกับกรอบแนวทางที่ตนคุ้นเคย จึงจะได้วิธีการที่สำคัญ มีพลัง มีประสิทธิภาพ
 3. ต้องทำแผนปฏิบัติการระบุว่าทำอะไร เพื่อให้ได้อะไร มีเหตุผลอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใครร่วมมือ ติดตามประเมินผลอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทรัพยากรได้จากไหน
 4. การปฏิบัติตามแผน ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้
 5. มีการติดตามผล เรียนรู้ ปรับปรุงภารกิจ จากประสบการณ์ที่ทำงาน
- ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการมีแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน**

การประชุมประชาคม แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งหวัง เพื่อให้ชุมชนพิจารณา ประเด็นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดภาพลักษณ์ของภาคประชาชนที่พึงปรารถนา และพันธกิจการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน รวมทั้งทำแผนปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการศึกษาข้อมูล การขึ้นกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ด้วยการประชุมประชาคมกลุ่มตัวอย่าง แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แสดงบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา ประเด็นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดภาพลักษณ์ของภาคประชาชนที่พึงปรารถนา ตลอดจนพันธกิจการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ในฐานะผู้นำชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งท้องถิ่นจะต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจนต่อการส่งเสริมและสนับสนุนในบทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกิจกรรมและกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม เป็นการระดมพลังสมองเพื่อแก้ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเกิดแนวคิด ทศนคติและแนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี อย่างบังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิด

ประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542:8) ให้แนวคิดว่า

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน (Stakeholder) ต้องกำหนดความประสงค์ร่วมกันก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกันให้เกิดความพอใจเสียก่อน

2. ต้องร่วมกันหาวิถีให้บรรลุความประสงค์ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วยปัญญา และการแลกเปลี่ยนข้อเห็นกัน โดยไม่ยึดติดกับกรอบแนวทางที่ตนคุ้นเคย จึงจะได้วิธีการที่สำคัญ มีพลัง มีประสิทธิภาพ

3. ต้องทำแผนปฏิบัติการระบุว่าทำอะไร เพื่อให้ได้อะไร มีเหตุผลอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใครร่วมมือ ติดตามประเมินผลอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทรัพยากรได้จากไหน

4. การปฏิบัติตามแผน ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

5. มีการติดตามผล เรียนรู้ ปรับปรุงภารกิจ จากประสบการณ์ที่ทำงาน

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตามแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบสัมภาษณ์ รวบรวมสรุปผลเป็นในรูปแบบตาราง ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

3.1 ผลการศึกษาขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ตามแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้ามามีบทบาทเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ในกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลานทั้ง 4 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ผ่านโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ตามโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี และ

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี อีกทั้งยังการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจการสาธารณะของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูวณัน วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน และดำเนินการไปในทิศทางตามแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของเจมส์ คี บีนทอน (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานประกอบกับ ยังสอดคล้องกับ

แนวคิดของแนวคิดของอกิน ระพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา และแนวคิดของวีระ นิยมวัน (2542:6)

เสนอแนวคิดว่าในยุคพัฒนาคนต้องพัฒนาให้เป็นคนพัฒนา ซึ่งจะเป็นคนพัฒนา ได้ต้องจัดการให้คนที่มีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นของตนเอง (Human Centered) มาร่วมกันคิดสร้างสรรค์ เปลี่ยนจากคนที่เรียนรู้ จากการสอนให้จำ ทำให้ดู เป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์และร่วมกันเลือกเองตัดสินใจเอง มีวุฒิภาวะ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างระบบและทำเอง อีกทั้งยังเป็นไปในแนวทางเดียวกับการวิจัยของชัยพร พานิชอัตรา (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ กรณีศึกษา หมู่บ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าในการรับรู้การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ทั้ง 5 มิติ คือ การมีส่วนร่วมคิด การ

มีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมประเมินผลในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ จากเดิมที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามหลักการของ J. Lofland ใน 6 ด้าน (มีการกระทำ มีกิจกรรม มีแบบแผน มีความสัมพันธ์ในกลุ่มมีส่วนร่วม มีสภาพทางสังคม) และนำยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงมา 1 ลักษณะ คือ Persuasive Strategy (โดยการโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งผิดถูกให้เกิดมีทัศนคติและสร้างค่านิยมที่ดีใหม่) พร้อมกับเทคนิค F.S.C. (Future Search Conference) มาดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการฝึกอบรม โดยมีผลการประเมินหลังจากพัฒนาแล้วพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้ง 5 มิติ

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเข้ามามีบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน นอกจาก เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม และรายได้ต่อเดือนแล้ว ยังมีอิทธิพลของ ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยภายในชุมชนที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านสังคม ลักษณะของประชากร โครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม การรวมกลุ่ม ทูทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมการพึ่งพิงผู้มีอำนาจมากกว่าการพึ่งตนเอง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ลักษณะผู้นำ ระบบเครือญาติ กลุ่ม/องค์กรต่างๆ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การประชาสัมพันธ์/การสื่อสาร ฐานะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างอาชีพ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และลักษณะโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่สำคัญ คือ กระแสความเจริญจากการพัฒนาที่แพร่กระจายเข้ามาในหมู่บ้าน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเอกชนตามแผนงาน โครงการในระบบสั่งการที่ขาดการบูรณาการ ขาดความยั่งยืน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และรวมทั้งการสนับสนุนจากชุมชนรอบๆ

จะเห็นได้ว่าภาคประชาชนสามารถมีบทบาทต่อการบริหารจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบล หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้ 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1) ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

2) ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน

3) ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะ
ในเขตเทศบาล

**ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและ
ชุมชน**

ประชาชนที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน
“ชุมชนไร้ถัง” จะเกิดแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหาร
จัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะซึ่งจะ
นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะที่ดีด้วยการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะ ณ จุด
กำเนิดในระดับครัวเรือน ตลอดจนขยายผลการจัดการที่ถูกวิธีสู่ชุมชนของตนเองอาศัยอยู่ต่อไปใน
อนาคต ดังนั้น การเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะให้ภาคประชาชนนั้น สามารถ
มาจาก 3 แหล่งด้วยกัน กล่าวคือ ที่บ้าน(พ่อ-แม่เป็นผู้ปลูกฝัง) ที่โรงเรียน(ครู อาจารย์ เป็นผู้
ปลูกฝัง) และที่ชุมชน(กติกาสังคม เป็นผู้ปลูกฝัง)

ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน

ความสำเร็จด้านการจัดการขยะชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งจะต้องมาจากความ
ร่วมมือที่ดีของภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน อาทิ คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข
ชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีอาสา เป็นต้น เพราะจากการศึกษาข้อมูลพบว่า อาสาสมัครใน
รูปแบบต่างๆ เหล่านี้จะเป็นขุมกำลังสำคัญที่จะเป็นแกนนำในการผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น
ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์การลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกประเภทขยะก่อนทิ้งให้
เทศบาลเก็บขนไปกำจัด กล่าวคือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแยกวัสดุที่
สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้ ออกจากขยะที่จะต้องนำไปกำจัดออกมาให้มากที่สุด ทั้งนี้
การบริหารจัดการคัดแยกขยะที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ภายในชุมชนนั้น สามารถ
ดำเนินการได้ 3 ทางคือ

1. กลุ่มอาสาสมัครเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จาก
ครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้
ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่

2. เทศบาลติดต่อให้ตัวแทนกิจการที่มารับวัสดุเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่มา
จัดเก็บออกไป

3. เทศบาลจัดเก็บวัสดุและขายวัสดุที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ โดยตรง ทั้งนี้ เทศบาลควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก/ค่านิยมให้กลุ่มอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จากครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่ ซึ่งจะเกิดรายได้ของส่วนรวมขึ้นในชุมชนและจะเป็นแนวทางการบริหารจัดการขยะของตัวแทนภาคประชาชนของท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะในเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน เป็นจำนวนหลายโครงการในแต่ละปีงบประมาณที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ของการดำเนินโครงการ ในการประชุม อบรม สัมมนา การร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินโครงการ ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีประชาคมเมืองเป็นต้น โครงการต่างๆ ของเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อาทิ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โครงการพัฒนาศักยภาพการจัดเก็บขยะมูลฝอย โครงการจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องจักรกลสำหรับจัดเก็บขยะ เป็นต้น

ทั้งนี้ แนวโน้มของระดับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีไว้ดังนี้

1. ท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

2. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และนำความคิดเห็นต่างๆของประชาชน สู่การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน

3. ท้องถิ่นควรจัดให้มีการประชุมประชาคมอย่างต่อเนื่อง และตรงเวลา ทั้งเวลาเริ่มและเลิกประชุม

4. ท้องถิ่นควรดูแลกลุ่มผู้นำภาคประชาชน ให้มากขึ้น มีความครอบคลุมและต่อเนื่อง

5. ท้องถิ่นควรส่งเสริมการยกย่อง ชมเชยและให้กำลังใจผู้นำชุมชนที่ตั้งใจทำงานให้กับท้องถิ่น

6. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับติดตามการดำเนินงาน การจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ทุกระยะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของ สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549 : 142-149) ซึ่งได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามา มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกัน ทุกฝ่าย ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception)

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2) ทัศนคติ (Attitude)

ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม มีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยมตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธอันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3) การเป็นตัวแทน (Representation)

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างการเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง

และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายกลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus)

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือ การที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในองค์กร ก็จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ ๒ ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพัทธ์ที่ระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะ เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการ

สนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆ คน

8) ประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9) การประเมินผล (Appraisal)

ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์ส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุมร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10) ความโปร่งใส (Transparency)

ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)

องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network)

ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกัน หลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์ของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วมและ

ชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคน และปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สามารถนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางประกอบการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาระบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไปในอนาคต และเพื่อนำผลการศึกษาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นข้างเคียงในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี อย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยกิจกรรม “เยี่ยมบ้านยามเย็น”

อภิปรายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งจากผลการเก็บรวบรวมข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนตามกิจกรรม “เยี่ยมบ้านยามเย็น” พบว่า เพศ ชาย อายุระหว่าง 30 – 50 มีตำแหน่ง ผู้นำชุมชน ซึ่งมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม 11-20 ปี และมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 10,001 – 20,000 บาท จะมีสนใจเข้ามามีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ทั้งนี้ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำในชุมชนของการศึกษานี้ เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีบทบาทในกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อกิจการต่างๆของท้องถิ่น ทั้งนี้ภาคประชาชนที่จะเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมต่อกิจการภาครัฐนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมทั้งทางด้านคุณวุฒิ วิทยุฒิ ฐานะทางการเงิน ตลอดจนมีประสบการณ์และทุนทางสังคม ส่งผลให้มีสถานภาพทางสังคม

ที่ดี ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำชุมชนเหล่านั้นจะเป็นส่วนเอื้อหนุนให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีบทบาทในเข้าร่วมกิจการสาธารณะของท้องถิ่น เพื่อการนี้หน่วยงานภาครัฐจึงต้องวางกรอบแนวนโยบายเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความพร้อมในด้านสถานภาพทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1877 : 17-19) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) อายุและเพศ
- 2) สถานภาพในครอบครัว
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
- 5) อาชีพ
- 6) รายได้และทรัพย์สิน
- 7) ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
- 8) ที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน

ประกอบกับผลการศึกษาเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ทัดดาว บุญपाल (2530 : 27) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะมีบทบาทที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 13 ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณีในชุมชน ก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งการที่ชุมชนจะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกันในงานการจัดการขยะของท้องถิ่น และร่วมรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้งระบบนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล อีกทั้งยังเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก ทั้งนี้จากข้อมูลพบว่า ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ที่มีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสาธารณะของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิมีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความมั่นคงทั้งรายได้และอาชีพ ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ส่วนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีภูมิจากกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของกลุ่มตัวอย่าง ตามโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

อภิปรายผลการศึกษาวิเคราะห์ภาคประชาชนแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎี ผ่านโครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้กิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โดยมีความมุ่งหวัง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี สู่การปฏิบัติที่ถูกต้องในการคัดแยกขยะ ณ จุดกำเนิดในครัวเรือน ก่อนเทศบาลตำบลหน้าพระลานจะเก็บรวบรวม ขนถ่ายไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะที่เทศบาลตำบลหน้าพระลานจัดเตรียมไว้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อันจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีตลอดจนลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลานต่อไป

การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” ดังกล่าว เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้เชิญคณะกรรมการชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานทุกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน จำนวน 17 ชุมชนๆละ 15 คน รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ หอประชุมโรงเรียนหน้าพระลาน (พิบูลสงคราม) มุ่งเน้นการเสริมสร้างแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะ โดยเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ได้รับเกียรติจาก ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ และคณะเป็นวิทยากร ประกอบกับการลงมือปฏิบัติจริงในการคัดแยกขยะจากครัวเรือนของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจนการค้นหาคำปัญหาและวางกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะต้นของชุมชนเมือง ผลการศึกษาข้างชี้ให้เห็นว่า บทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงาน

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ภาคประชาชนจะต้องเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี นำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่น ตลอดจนสังเกตเห็นสภาพปัญหา ขยะล้นชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วม ภาคประชาชน ในการสร้างรูปแบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีอย่างเต็มใจและต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมกลุ่มย่อยการวิเคราะห์โครงสร้างขยะชุมชนจากกิจกรรมการคัดแยกขยะจากครัวเรือนในด้าน โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ คุณลักษณะของ ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และมีมูลค่า ตลอดจน การระดมความคิดเพื่อค้นหา ข้อดี/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจะเป็นแรงกระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชน เกิดการเรียนรู้พื้นฐานต่างๆของปัญหาขยะชุมชน ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คูสิต ดวงสา และคณะ (2535) กล่าวว่า กระบวนการ Participatory Rural Appraisal, PRA เป็นกระบวนการที่ให้ชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพ ของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบ ข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปร่วมกัน ทั้งนี้โดยผู้ทำ PRA เป็นผู้กระตุ้นให้เกิด การพูดคุยและแลกเปลี่ยน บนพื้นฐานของความเคารพและความเสมอภาค การทำ PRA ที่ดีจะช่วย ให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนและการลงมือกระทำเพื่อแก้ไข ปัญหาของตนเองด้วยตนเองต่อไป กระบวนการ PRA จึงเป็นกระบวนการที่นอกจากจะช่วยให้ ได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชุมชนและความต้องการของชาวบ้านแล้ว ยังช่วย เสริมสร้างสัมพันธภาพและศักยภาพของชาวบ้าน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและเปิดโอกาส ให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในพื้นที่อีกด้วย ประกอบกับยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542: 8)

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน (Stakeholder) ต้องกำหนดความประสงค์ร่วมกัน ก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกันให้เกิดความพอใจเสียก่อน

2. ต้องร่วมกันหากลวิธีให้บรรลุความประสงค์ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วย ปัญหา และการแลกเปลี่ยนข้อเห็นกัน โดยไม่ยึดติดกับกรอบแนวทางที่ตนคุ้นเคย จึงจะได้วิธีการที่ สำคัญ มีพลัง มีประสิทธิภาพ

3. ต้องทำแผนปฏิบัติการระบุว่าทำอะไร เพื่อให้ได้อะไร มีเหตุผลอย่างไร ใคร รับผิดชอบ ใครร่วมมือ ติดตามประเมินผลอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทรัพยากรได้จากไหน

4. การปฏิบัติตามแผน ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

5. มีการติดตามผล เรียนรู้ ปรับปรุงภารกิจ จากประสบการณ์ที่ทำงานและสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริกาญจน์ โกลุมภ์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่กำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ความคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรม การต่อรองเพื่อการดำเนินการ การร่วมกันดำเนินการ การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า บทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาล ตำบลหน้าพระลาน และแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมนั้น จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลแผนที่ยุทธศาสตร์ภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาการบริหารจัดการขยะชุมชนที่ชัดเจน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนา “เทศบาลไร่ถึงขยะ ภายในปี 2559” ในประเด็นยุทธศาสตร์หลักที่ต้องดำเนินการ ทั้ง 4 ประเด็น กล่าวคือ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมบทบาทให้ประชาชนในเขตเทศบาล เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างน้อยร้อยละ 80 ภายใน 4 ปี โดยเริ่มจากมุมมองด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กรของเทศบาล ได้แก่ การปรับเปลี่ยนค่านิยมวัฒนธรรมของเจ้าหน้าที่ในองค์กรเทศบาลตำบลคำขวาง รวมทั้งคณะผู้บริหารทุกระดับใหม่ ให้เกิดความตระหนักรับผิดชอบร่วมกัน ในการที่จะไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ จากนั้นเมื่อทุกคนในองค์กรมีความเห็นร่วมกันแล้ว จึงปรับประสิทธิภาพกระบวนการถ่ายทอดค่านิยมความคิดหรือวัฒนธรรมใหม่ในชุมชนให้เกิดขึ้น โดยส่งผ่านผู้มีส่วนร่วมได้เสีย คือ ประชาชนให้ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการขยะ โดยการจัดอบรมสัมมนา และศึกษาดูงาน พร้อมทั้งให้ความรู้ด้านการจัดการขยะ รวมถึงการเสนอแนวคิดในการพัฒนาหรือหาทางออกร่วมกัน การสร้างตัวแบบในการจัดการขยะ เพื่อเป็นตัวอย่างนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้มากขึ้น เป็นการเพิ่มบทบาทภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นมากขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างลดปริมาณขยะในชุมชน มีเป้าประสงค์เพื่อให้ปริมาณขยะในชุมชนที่ต้องทิ้งลงในถังขยะลดลง โดยภายในปี 2559 มีจำนวนขยะที่ออกจากครัวเรือนลดลงร้อยละ 20 โดยเริ่มจากมุมมองด้านพัฒนาองค์การคือ ส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน เกี่ยวกับการพัฒนาทีมผู้นำการจัดการขยะ โดยคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน ในองค์กรความรู้เรื่องขยะพัฒนาอย่างต่อเนื่องสามารถเป็นทีมผู้นำการจัดการขยะและเป็นวิทยากรในการถ่ายทอด ปฏิบัติการและขยายผล โดยการปรับกระบวนการให้ประชาชนรู้วิธีการคัดแยกขยะในครัวเรือน เพื่อสนับสนุนมุมมองด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือประชาชนในชุมชน มีศูนย์รับซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนขยะ ที่ผ่านการคัดแยกจากครัวเรือนเข้าระบบธนาคารขยะตามเงื่อนไขหรือกลไกที่ชุมชนตั้งขึ้น ซึ่งจะส่งผลสุดท้ายในด้านประสิทธิผลคือ ปริมาณขยะที่ต้องเก็บขนหรือกำจัดลดลงอยู่ในระดับที่สามารถบริหารจัดการได้ โดยไม่ต้องมีถังขยะในชุมชนต่อไป

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการแปรรูปขยะ มีเป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถคัดแยกขยะที่ไม่ได้ใช้แล้ว นำมาแปรรูป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ที่เกิดจากประชาชนร่วมกันพัฒนา จนสามารถใช้ได้มีประสิทธิภาพ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนซื้อขายขยะ ที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น เป็นการลดปริมาณขยะที่ต้องกำจัดและลดภาระงบประมาณของเทศบาลได้ส่วนหนึ่ง โดยมีเป้าหมายภายในปี 2556 ร้อยละ 30 ของปริมาณขยะทั้งหมดได้นำมาแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีที่ผ่านการพัฒนาในระบบของชุมชน แนวทางที่ต้องดำเนินการ คือ เริ่มจากการพัฒนาองค์กร โดยการส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีด้านการแปรรูปขยะให้เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญในการนำขยะที่ไม่ใช้แล้วมาปรับปรุง แปรรูป มาใช้หรือเพิ่มมูลค่าให้เหมาะสมกับชุมชน โดยการอบรม ศึกษาดูงานที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบการพัฒนาในชุมชนได้ จากนั้นปรับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพ คือ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการแปรรูปขยะในชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และพัฒนาต่อยอด ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้รับบริการคือประชาชนเป็นได้ประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในชุมชนสามารถบริหารจัดการ แบบพึ่งพาตนเอง และสุดท้ายมุมมองด้านประสิทธิผล คือ ขยะในชุมชนถูกนำมาเข้าสู่ระบบการแปรรูปด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมของชุมชน โดยการจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการขยะของท้องถิ่นด้วยการคัดแยกขยะและ นำขยะมาเข้าสู่ระบบเพิ่มขึ้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบการเก็บขนขยะให้มีประสิทธิภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลดปริมาณขยะตกค้างให้เหลือศูนย์ คือ ไม่มีขยะตกค้างที่ต้องใส่ในถังขยะอีก

ต่อไป จากลักษณะที่มีอยู่ในชุมชนจากปัจจุบันจำนวน 850 ถึง ให้หมดไปหรือไม่มีลักษณะในชุมชนภายในปี 2559 ซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้าย ที่ตอบโจทย์ของวิสัยทัศน์ มีแนวทางที่ต้องดำเนินการคือ เริ่มจากมุมมองด้านการพัฒนาองค์กร คือ ปรับปรุงหน่วยงานเก็บขนของเทศบาล โดยจัดการพัฒนาบุคลากร องค์กรความรู้ เทคโนโลยีและกระบวนการเก็บขนที่มีประสิทธิภาพ จากนั้นปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการเก็บขนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบทบาทภาคประชาชนหรือเครือข่ายองค์กรภายนอกในส่วนที่เทศบาลทำแล้วไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือประชาชนเกิดความพึงพอใจในการให้บริการ อีกส่วนหนึ่งที่ต้องพิจารณาวางแผนในอนาคต คือสถานที่พักหรือทิ้งขยะในชุมชน โดยทำการศึกษาไว้เป็นทางเลือกเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการจัดการขยะแบบครบวงจร ซึ่งจะส่งผลสุดท้ายในด้านประสิทธิผลของยุทธศาสตร์ด้านนี้ คือเทศบาลมีระบบการเก็บขนขยะที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีขยะตกค้างอีกต่อไป

อีกทั้งยังสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของชัยพร พานิชอัตรา (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ กรณีศึกษาหมู่บ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าในการรับรู้การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ทั้ง 5 มิติ คือ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมประเมินผลในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ จากเดิมที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามหลักการของ J. Lofland ใน 6 ด้าน (มีการกระทำ มีกิจกรรม มีแบบแผน มีความสัมพันธ์ในกลุ่ม มีส่วนร่วม มีสภาพทางสังคม) และนำยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงมา 1 ลักษณะ คือ Persuasive Strategy (โดยการโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งผิดถูกให้เกิดมีทัศนคติและสร้างค่านิยมที่ดีใหม่) พร้อมกับเทคนิค F.S.C. (Future Search Conference) มาดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยการฝึกอบรม โดยมีผลการประเมินหลังจากพัฒนาแล้วพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้ง 5 มิติ

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

การประชุมประชาคม แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งหวัง เพื่อให้ชุมชนพิจารณา ประเด็นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดภาพลักษณ์ของภาคประชาชนที่พึงปรารถนา และพันธกิจการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน รวมทั้งทำแผนปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

อภิปรายผลการศึกษาข้อมูล การขึ้นกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ด้วยการประชุมประชาคมกลุ่มตัวอย่าง แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แสดง

บทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา ประเด็นปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหาและกำหนดภาพลักษณ์ของภาคประชาชนที่พึงปรารถนา ตลอดจนพันธกิจการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลานในฐานะผู้นำชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งท้องถิ่นจะต้องกำหนดแนวทางที่ชัดเจนต่อการส่งเสริมและสนับสนุนในบทบาทของผู้นำชุมชนในการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกิจกรรมและกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม เป็นการระดมพลังสมองเพื่อแก้ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเกิดแนวคิด ทักษะคิดและแนวทางการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี อย่างบังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542:8) ให้แนวคิดว่า

1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน (Stakeholder) ต้องกำหนดความประสงค์ร่วมกัน ก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกันให้เกิดความพอใจเสียก่อน

2. ต้องร่วมกันหาวิถีวิธีให้บรรลุความประสงค์ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วยปัญญาและการแลกเปลี่ยนข้อเห็นกัน โดยไม่ยึดติดกับกรอบแนวทางที่ตนคุ้นเคย จึงจะได้วิธีการที่สำคัญ มีพลัง มีประสิทธิภาพ

3. ต้องทำแผนปฏิบัติการระบุว่าจะทำอะไร เพื่อให้ได้อะไร มีเหตุผลอย่างไร ใครรับผิดชอบ ใครร่วมมือ ติดตามประเมินผลอย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ทรัพยากรได้จากไหน

4. การปฏิบัติตามแผน ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้

5. มีการติดตามผล เรียนรู้ ปรับปรุงภารกิจ จากประสบการณ์ที่ทำงาน

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา ไปในทางเดียวกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่กำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ความคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน การกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนตรงกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร โรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีขั้นตอนสำคัญ 8 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนร่วมดำเนินการ การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชน การสร้างเครือข่ายของ

กลุ่มผู้มีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรม การต่อรองเพื่อการดำเนินการ การร่วมกันดำเนินการ การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และการร่วมกันรับผลประโยชน์จากการดำเนินการ

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตามแนวคิดของ เจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบสัมภาษณ์ รวบรวมสรุปผลเป็นในรูปแบบตาราง ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้

ดังนี้

3.1 ผลการศึกษาขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ตามแนวคิดของ เจมส์คีย์ ปิ่นทอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้ามามีบทบาทเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ในกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลานทั้ง 4 ขั้นตอน กล่าวคือ.

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ผ่าน โครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้งิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ผ่าน โครงการปลูกจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ภายใต้งิจกรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง”

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี และ

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี อีกทั้งยังการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจการสาธารณะของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบใน

เรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน และดำเนินการไปในทิศทางตามแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของเจมส์ค็อกซ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานประกอบกับ ยังสอดคล้องกับ

แนวคิดของแนวคิดของอกิน ระพีพัฒน์ (2527 : 320) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา และแนวคิดของวีระ นิยมวัน (2542:6)

เสนอแนวคิดว่าในยุคพัฒนาคน ต้องพัฒนาให้เป็นคนพัฒนา ซึ่งจะเป็นคนพัฒนา ได้ต้องจัดการให้คนที่มีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นของตนเอง (Human Centered) มาร่วมกันคิดสร้างสรรค์ เปลี่ยนจากคนที่เรียนรู้ จากการสอนให้จำ ทำให้ดู เป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์และร่วมกันเลือกเองตัดสินใจเอง มีวุฒิภาวะ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างระบบและทำเอง อีกทั้งยังเป็น ไปในแนวทางเดียวกับการวิจัยของชัยพร พานิชอัตรา (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ กรณีศึกษา หมู่บ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าในการรับรู้การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ทั้ง 5 มิติ คือ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมประเมินผลในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ จากเดิมที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามหลักการของ J. Lofland ใน 6 ด้าน (มีการกระทำ มีกิจกรรม มีแบบแผน มีความสัมพันธ์ในกลุ่มมีส่วนร่วม มีสภาพทางสังคม) และนำยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงมา 1 ลักษณะ คือ Persuasive Strategy (โดยการโน้มน้าวจิตใจ ซึ่งผิดถูกให้เกิดมีทัศนคติและสร้างค่านิยมที่ดีใหม่) พร้อมกับเทคนิค F.S.C. (Future Search Conference) มาดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการฝึกอบรม โดยมีผลการประเมินหลังจากพัฒนาแล้วพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้ง 5 มิติ กล่าวคือการมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมประเมินผลในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเข้ามามีบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน นอกจาก เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม และรายได้ต่อเดือนแล้ว ยังมีอิทธิพลของ ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยภายในชุมชนที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านสังคม ลักษณะของประชากร โครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม การรวมกลุ่ม ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมการฟังฟังผู้มีอำนาจมากกว่าการฟังตนเอง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ลักษณะผู้นำ ระบบเครือข่าย กลุ่ม/องค์กรต่างๆการมีส่วนร่วมของสมาชิก การประชาสัมพันธ์/การสื่อสาร ฐานะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างอาชีพ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และลักษณะ โครงสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่สำคัญ คือ กระแสความเจริญจากการพัฒนาที่แพร่กระจายเข้ามาในหมู่บ้าน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเอกชนตามแผนงาน โครงการในระบบสั่งการที่ขาดการบูรณาการ ขาดความยั่งยืน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และรวมทั้งการสนับสนุนจากชุมชนรอบๆ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนริวรรณ พรหมขุมและคณะ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น พบว่า กรรมการศึกษาไม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งเพศ อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับงานและบทบาทของตนเอง ไม่มีเวลาพอและถูกขอบริจาคทรัพย์สินของ ส่วนปัญหาของกรรมการศึกษาเกือบครึ่งหนึ่ง คือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและขาดความร่วมมือจากประชาชนไปติดต่อ และงานวิจัยของรณน สุระวิทย์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองจังหวัดยะลา พบว่า ปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในประเด็นการให้ความสำคัญต่อปัญหาอาชญากรรมเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในคดีอาชญากรรม ส่วนความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในประเด็นความศรัทธาของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลการวิจัยทั้งสองผลงานชี้ให้เห็นว่านอกจาก

เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แล้วปัจจัยภายนอกอื่นๆ ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทของภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมกิจกรรมของภาครัฐ

จะเห็นได้ว่าภาคประชาชนสามารถมีบทบาทต่อการบริหารจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ซึ่งเราสามารถแบ่งออกได้ 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1) ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

2) ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน

3) ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะในเขตเทศบาล

ด้านการเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะในครัวเรือนและชุมชน

ประชาชนที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” จะเกิดแนวคิดในบริบทของกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ด้วยการคัดแยกขยะซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะที่ดีด้วยการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะ ณ จุดกำเนิดในระดับครัวเรือน ตลอดจนขยายผลการจัดการที่ถูกรวบรวมของชุมชนของตนเองอาศัยอยู่ต่อไปในอนาคต ดังนั้น การเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยมในการจัดการขยะให้ภาคประชาชนนั้น สามารถมาจาก 3 แหล่งด้วยกัน กล่าวคือ ที่บ้าน (พ่อ-แม่เป็นผู้ปลูกฝัง) ที่โรงเรียน (ครู อาจารย์ เป็นผู้ปลูกฝัง) และที่ชุมชน (กตিকাของสังคม เป็นผู้ปลูกฝัง)

ด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน

ความสำเร็จด้านการจัดการขยะชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งจะต้องมาจากความร่วมมือที่ดีของภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน อาทิ คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสตรีอาสา เป็นต้น เพราะจากการศึกษาข้อมูลพบว่า อาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ เหล่านี้จะเป็นขุมกำลังสำคัญที่จะเป็นแกนนำในการผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรณรงค์การลดปริมาณขยะด้วยการคัดแยกประเภทขยะก่อนทิ้งให้เทศบาลเก็บขนไปกำจัด กล่าวคือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแยกวัสดุที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้ ออกจากขยะที่จะต้องนำไปกำจัดออกมาให้มากที่สุด ทั้งนี้

การบริหารจัดการคัดแยกขยะที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ภายในชุมชนนั้น สามารถดำเนินการได้ 3 ทางคือ

1. กลุ่มอาสาสมัครเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จากครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่

2. เทศบาลติดต่อให้ตัวแทนกิจการที่มารับวัสดุเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่มาจัดเก็บออกไป

3. เทศบาลจัดเก็บวัสดุและขายวัสดุที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่โดยตรง ทั้งนี้ เทศบาลควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก/ค่านิยมให้กลุ่มอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บวัสดุที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ใหม่จากครัวเรือนหรือจุดรองรับในสถานที่ต่างๆ มาขายให้กับเทศบาลหรือร้านค้าที่รับวัสดุที่คัดแยกเหล่านี้ไปผลิตเพื่อใช้ใหม่ ซึ่งจะเกิดรายได้ของส่วนรวมขึ้นในชุมชนและจะเป็นแนวทางการบริหารจัดการขยะของตัวแทนภาคประชาชนของท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

ด้านการให้ความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในการจัดการขยะในเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลหน้าพระลานมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน เป็นจำนวนหลายโครงการในแต่ละปีงบประมาณที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ของการดำเนินโครงการในการประชุม อบรม สัมมนา การร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินโครงการ ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีประชาคมเมืองเป็นต้น โครงการต่างๆ ของเทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อาทิ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การบริหารจัดการขยะโดยชุมชน “ชุมชนไร้ถัง” โครงการพัฒนาศักยภาพการจัดเก็บขยะมูลฝอย โครงการจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องจักรกลสำหรับจัดเก็บขยะ เป็นต้น

ทั้งนี้แนวโน้มของระดับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ท้ายที่สุดแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เทศบาลตำบลหน้าพระลานควรกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจน

และต่อเนื่งที่จะส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมและเล็งเห็นความสำคัญ แนวคิดกับ “กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน” ในการจัดการขยะชุมชนทุกชั้นตอน ประกอบด้วย ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน ตลอดจนร่วมติดตามประเมินผล ในบริบทของ “ภาคประชาสังคม” (civil society) อย่างสมดุล พร้อมทั้งยกระดับ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ ร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน ไปสู่ “พหุสังคม” (plural society) และพัฒนาไปถึงการเป็น “ประชาสังคม” (civil society) ในที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความ คิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สามารถสรุปและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
2. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และนำความคิดเห็นต่างๆ ของประชาชน สู่การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน
3. ท้องถิ่นควรจัดให้มีการประชุมประชาคมอย่างต่อเนื่อง และตรงเวลา ทั้งเวลาเริ่มและเลิกประชุม
4. ท้องถิ่นควรดูแลกลุ่มผู้นำภาคประชาชน ให้มากขึ้น มีความคลอบคลุมและต่อเนื่อง
5. ท้องถิ่นควรส่งเสริมการยกย่อง ชมเชยและให้กำลังใจผู้นำชุมชนที่ตั้งใจทำงานให้กับท้องถิ่น
6. ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับติดตามการดำเนินงาน การจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ทุกระยะ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชนของ สมศักดิ์ชัย เสริฐ (2549 : 142-149) ซึ่งได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วม

ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมิณผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกัน ทุกฝ่าย ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception)

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับ ในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2) ทศนคติ (Attitude)

ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยมตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3) การเป็นตัวแทน (Representation)

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย

โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้เป็นอย่างดี รอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus)

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไข

ปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือ การที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือ จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะ เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆ คน

8) ประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9) การประเมินผล (Appraisal)

ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากร

บุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัย นำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทาง ปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้ง โดยเอกชนและ รัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10) ความโปร่งใส (Transparency)

ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจาก การมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการ ตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการ ททุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับ ความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วม ในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการ และเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้า ร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็น การมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)

องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิด ใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้า อย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมี การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะ

เป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network)

ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงษ์ธร ธีญญศิริ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจ พบว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบเป็นคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการนโยบาย และตรวจสอบติดตามประเมินผลการบริหารงานตำรวจ โดยมีกลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับกรุงเทพมหานคร และระดับสถานีตำรวจ มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการระดับต่างๆ 4 ประการ คือ 1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ (คน, งบประมาณ, วัสดุ, วิธีการปฏิบัติงาน) ขององค์กรตำรวจ 2. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในการบริหารการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความมั่นคงภายในขององค์กรตำรวจ 3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบติดตามประเมินผลในการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ (คน, งบประมาณ, วัสดุ, วิธีการปฏิบัติงาน) ขององค์กรตำรวจ 4. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบติดตามประเมินผลในการบริหารการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความมั่นคงภายในขององค์กรตำรวจ

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากผลการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำรูปแบบการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการของชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ผู้ศึกษามีแนวคิดที่ว่าชุมชนที่มีลักษณะความเป็นอยู่กึ่งชนบทกึ่งเมือง สมาชิกในชุมชน จะมีส่วนร่วมมากกว่าชุมชนเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินวิถีชีวิตมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากกว่า ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยากร่วมพัฒนา ต่างกับสมาชิกในชุมชนเมืองที่มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของชุมชนได้น้อยกว่าเนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมจึงความรู้สึกแปลกแยก และส่วนร่วมน้อยกว่าสมาชิกในชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ดังนั้น ควรพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุม และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชากรให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกพื้นที่โดยเฉพาะชุมชนเมือง

2. ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่า การสร้างพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผสมผสานใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 เทคนิค คือ กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน (FSC) และกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (AIC) ทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์สภาพปัญหา ทบทวนสถานการณ์ในอดีต เชื่อมโยงถึงปัจจุบัน และคาดการณ์สภาพปัญหาของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น การใช้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนควรมีลักษณะ การเรียนรู้ต้องเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ใช้เวลาน้อย เริ่มทำในกลุ่มเล็กทำบ่อยและ กระจายให้ทั่วถึง ผู้นำกระบวนการเรียนรู้จะต้องทำความเข้าใจกับชุมชน มีความเป็นกันเองมีลักษณะเป็นมิตร รวมทั้งการเรียนรู้ไม่ควรยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งควรผสมผสานและประยุกต์ตามสถานการณ์แต่ละชุมชน

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาจากฐานข้อมูล เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนนำมาวิเคราะห์/อภิปรายเปรียบเทียบกับแนวคิด/ทฤษฎีต่างๆของนักวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการแขนงต่างๆและในขณะเดียวกันก็ยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ จากผลการศึกษา วิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า

1. การมีบทบาทของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่า

1.1 ปัจจัยภายในประกอบด้วยเพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคมและ รายได้ และปัจจัยภายนอกได้แก่ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ต่างมีอิทธิพลต่อบทบาทของภาคประชาชนในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

1.2 ภาคประชาชนที่มีความพร้อมทางสังคมจะมีส่วนเอื้อและสนับสนุนการตัดสินใจเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการกิจการของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

1.3 การส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความตระหนักและเข้าใจในข้อมูลพื้นฐานและวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนจะมีส่วนกระตุ้นให้ภาคประชาชนเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาของท้องถิ่นและตัดสินใจเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการกิจการของท้องถิ่น ในรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนทุกขั้นตอน ประกอบด้วย การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและปฏิบัติงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน

2. แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 เทศบาลตำบลหน้าพระลานกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมและกระตุ้นให้ภาคประชาชน เกิดความรู้ ความเข้าใจถึงความเป็นมาและศักยภาพของชุมชนต่อการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน โดยกระบวนการ Participatory Rural Appraisal, PRA เป็นกระบวนการที่ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนและชี้วัดปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูล รับฟังเหตุผลของกันและกันและหาข้อสรุปร่วมกัน

2.2 เทศบาลตำบลหน้าพระลานกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน ในบริบทของ “กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน”

2.3 เทศบาลตำบลหน้าพระลานกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมในรูปแบบ “ภาคประชาสังคม” (civil society) อย่างสมดุล ต่อปัญหาของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการจัดการขยะ เทศบาล

ตำบลหน้าพระลานแสดง ด้วยการความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ มีเหตุผล เสมอภาค และเป็นธรรม ทั้งนี้ ท้องถิ่นควรเคารพต่อความคิดเห็นนั้นๆ

2.4 เทศบาลตำบลหน้าพระลานกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมและเพิ่มทักษะให้ภาคประชาชนเข้าถึงหลักการพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานแบบมีส่วนร่วม คือ 1.ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill) 2.ทักษะในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร (Communication Skill)

3. ทักษะในการทำงานเป็นทีม (Team Building Skill) ทั้งนี้ เพื่อให้ภาคประชาชนได้เรียนรู้และค้นหาศักยภาพของตนเองก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีพื้นฐานการศึกษาเพื่อปวงชน (Popular Education) นำไปสู่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานในรูปแบบ “แบบพหุสังคม” (plural society) และพัฒนาไปถึงการเป็น “ประชาสังคม” (civil society)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองสุขศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2544) *เวทีประชาคมสร้างสรรค์สุขภาพ
เด็กไทย นนทบุรี*
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) *ชุมชนนิยม:ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย* กรุงเทพมหานคร ชัคเชส
มีเดีย
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2537) “รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม
พ.ศ. .../” กรุงเทพมหานคร สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2546) “การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท” เอกสารโรเนียวประกอบ
การบรรยาย วิชา มธ. 124 EC 208 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต
- ชัยพร พานิช (2543) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนและ
มวลชนสัมพันธ์ : กรณีศึกษา หมู่บ้านบ้านหลุก ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัด
ลำพูน” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนา
ชนบท มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2544) *ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่* การจัดการองค์การ
กรุงเทพมหานคร เอ็กซ์เปอร์เน็ท
- ดุสิต ดวงสา และคณะ (2535) *คู่มือการใช้ PRA ในการทำวนด้านเอดส์ในชุมชน*
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* กรุงเทพมหานคร
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์
- ทวีศักดิ์ นพเกษตร (2544) *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร
ทิพย์วิสุทธิ
- ศักดิ์ดา บุญपाल (2530) “ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา”
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526) “การพัฒนาชุมชน : วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน”
นิตยสารกรมประชาสัมพันธ์ 26, 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม) : 25-26
- ธวัชชัย เนียรวิฑูรย์ (2534) *การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม* คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชเรศ ศรีสถิต (2553) *วิศวกรรมการจัดการมูลฝอยชุมชน พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นริวรรณ พรหมชুম และคณะ (2537) “การมีส่วนร่วมของกรมการศึกษาประจำโรงเรียนใน
โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดขอนแก่น”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) *กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนา* กรุงเทพมหานคร
- ประสิทธิ์ ลีระพันธ์ (2544) “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” เอกสารประกอบคำบรรยาย
โครงการพัฒนารูปการส่งเสริมสุขภาพคนทำงานตามกลยุทธ์เมื่อนำอยู่
ประเวศ วะสี (2540) *การพัฒนาพลังสร้างสรรค์องค์กร* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
หมอชาวบ้าน
- _____ (2542) *สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์* พิมพ์ครั้งที่ 3 นนทบุรี
สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ
- ปรัชญา เวสารัชช์ (2545) “ชุดฝึกอบรมผู้นำชุมชน : ประมวลสาระ” สำนักงานปฏิรูปการศึกษา
(สปศ.) กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล* กรุงเทพมหานคร
ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพมหานคร
- ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534) *ยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
นครปฐม* สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล
- พรชัย รัศมีแพทย์ (2540) *หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย* เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา
กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น
- พิมพ์สุภา ศิริพลรัตน์ (2541) “ความพึงพอใจในการทำงานของครูประจำกลุ่มการศึกษาสามัญวิธี
เรียนทางไกลศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด”
วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พงษ์ธร ัญญุศิริ (2545) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานตำรวจ” งานวิจัยคณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- เฟรดเดอริ Herzberg, *การทำงานและธรรมชาติของมนุษย์ที่* (คลีฟแลนด์ : โลก Publishing, 1966)
- ไพรัตน์ เตะระรินทร์ (2528) *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบัน* การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร
ศักดิ์โสภณาการพิมพ์

- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) “แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย” ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 25 มกราคม 2557 จาก <http://www.thailabour.org/thai/news/47120601.html>
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- รณน สุระวิทย์ (2544) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เขต
รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดยะลา” กรุงเทพมหานคร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ลือชา วรรัตน์ (2542) *AIC กับ อบต. นนทบุรี โครงการตำรา สำนักงานวิชาการ กรมอนามัย*
- วิรัตน์ ปานศิลา, วีระพงษ์ หาญรินทร์ และเบญจมาศ วระสีหะ (2545) *แนวคิด ทฤษฎี ผู้การปฏิบัติ
การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น* มหาสารคาม อภิชาติการพิมพ์
- วีระ นิยมวัน (2542) *การประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์* กรุงเทพมหานคร
โครงการตำรา กรมอนามัย
- สวัสดิ์ โนนสูง (2543) *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- สมพงษ์ อธิมีชัย (2544) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
ให้โทษ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธร ตำบลหน้าพระลาน อำเภอ
เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี” ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549) “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการ
ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล” บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- ลัญญา ลัญญาวิวัฒน์ (2528) *การพัฒนาชุมชน พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน” ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อकिन รพีพัฒน์ (2547) *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา* กรุงเทพมหานคร
ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข
- อภิญญา กังสนารักษ์ (2544) *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ
คณะของสถาบันอุดมศึกษา* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อลิศรา ชูชาติ และคณะ (2538ก) *เทคนิคการศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม* นครปฐม
สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานอาเซียน
- _____ (2538ข) *เทคนิคเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม* นครปฐม สถาบันการสาธารณสุข
อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

- อนุวัฒน์ สุขหตุติกุล และคณะ (2541) *บทบาทประชาชนส่งเสริมสุขภาพ : นอกภาครัฐ พิมพ์ครั้งที่ 2*
 นนทบุรี โครงการตำรา สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Kreith; F.; Kreider, J.F. (2002). "Principles of Solar Engineering"; Hemisphere Publishing. Corporation Tchobanoglous,G.; Theisen.H.; Vigil,S.A. ... 22; Issue 8.
- Oakley, P. (1984). *Approaches To Participation In Rural Development*. Geneva : Internation Office.
- Reeder, W.W. (1974). *Some Aspects of The Information Social Participation of Farm Families in New York State*. New York: Unpublished Ph.D. Dissertation, Cornell University.
- United Nation, (1981). Department of Internation Economic and Social Affair. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development. Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert. New York: United Nation.
- White, Stanley Ronald. (1996). *The Role of Volunteer Organizations in Community Policing: A Case Study of Tempe, Arizona (Citizen Participation) Thesis (D.P.A.)—* Arizona State University.
- WHO/UNICEF (1978). statement 'Protecting, Supporting and Promoting Breastfeeding' outlines ten..... J Obstet Gynecol Neonatal Nurs 1978:78:1141. 14.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กึ่งทางการ

เรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ กรณีศึกษา: เทศบาลตำบล

หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษา จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในสาขา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

2. การตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบใดๆต่อท่าน การเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะกระทำในภาพรวม การให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง จะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารนำไปพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ขอความกรุณาท่านตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงทุกประเด็นในแต่ละตอน เพราะข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์และตรงตามความเป็นจริงจะช่วยให้ผลการศึกษานี้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีอย่างยิ่ง

4. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ 3 เป็นการแสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ 4 การบันทึกพฤติกรรมจากสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีตามแบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม ตามประเด็นต่างๆ ที่กำหนด

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง ขอให้ผู้สัมภาษณ์บันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยการใส่เครื่องหมาย ✓
หน้าหัวข้อที่กำหนด

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- อายุต่ำกว่า 25 ปี อายุระหว่าง 26-35 ปี
 อายุระหว่าง 36-45 ปี อายุ 46 ปีขึ้นไป

3. ตำแหน่งทางสังคม

- กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข

4. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งทางสังคม

- ต่ำกว่า 5 ปี ระหว่าง 5-10 ปี
 ระหว่าง 11-20 ปี ตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป

5. รายได้ต่อเดือน

- ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,001 – 20,000 บาท
 20,001 – 30,000 บาท 30,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบล
หน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง โปรดบันทึกถ้อยคำจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัด
สระบุรีตามประเด็นต่าง ที่กำหนดไว้ตามลำดับ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ท่านในฐานะผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
บริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการบริหารจัดการขยะ
ของเทศบาล อย่างไรบ้าง

บันทึก

.....
.....
.....

ประเด็นที่ 2 ท่านในฐานะผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
บริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีโดย
เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการขยะของเทศบาล
อย่างไรบ้าง

บันทึก

.....
.....
.....

ประเด็นที่ 3 ท่านในฐานะผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
บริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีโดย
เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการลงทุนและปฏิบัติงานการจัดการขยะของเทศบาล อย่างไรบ้าง

บันทึก

.....
.....
.....
.....

ประเด็นที่ 4 ท่านในฐานะผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีโดย
เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลงานระยะๆ และแก้ไขปัญหาการจัดการ
ขยะของเทศบาล อย่างไรบ้าง

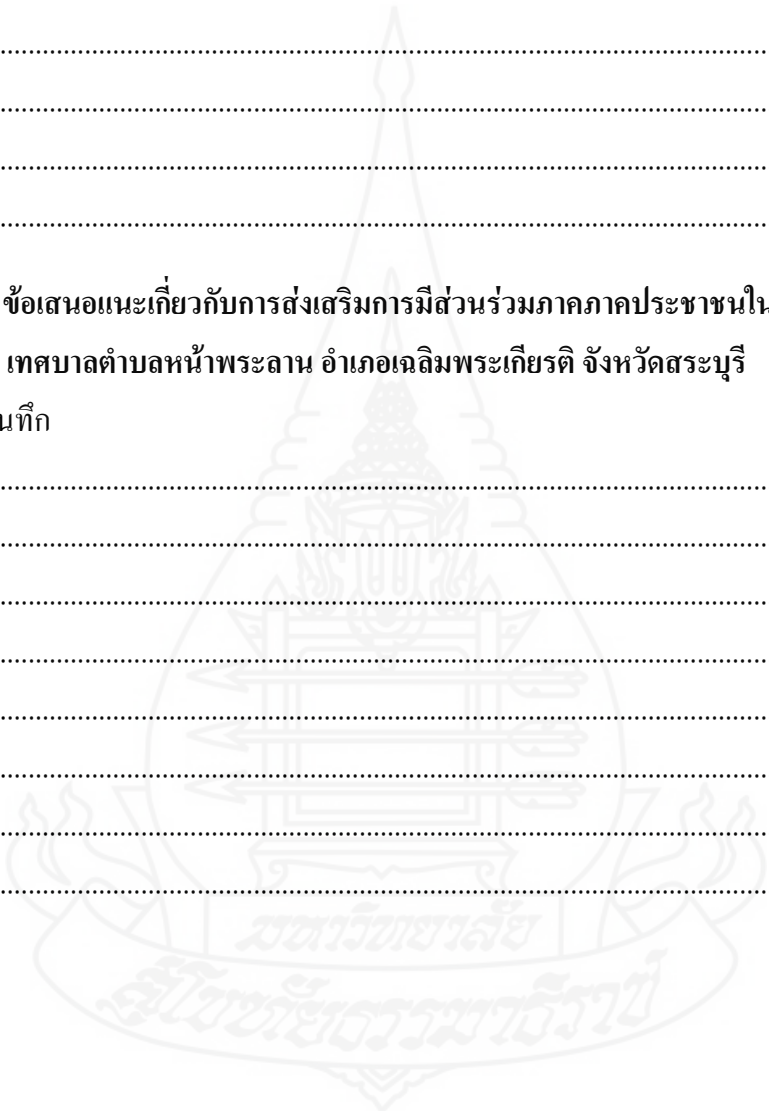
บันทึก

.....
.....
.....
.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ
เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

บันทึก

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณ

**แบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะ
เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี**

.....

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมฉบับนี้ ผู้ศึกษา จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในสาขา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

2. การเสนอข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม กระทำในภาพรวม ดังนั้น ขอให้ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลจากการสังเกตในขณะสัมภาษณ์ที่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารนำไปพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมภายใต้บริบทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ขอความกรุณาผู้สัมภาษณ์บันทึกพฤติกรรมในขณะสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้ให้สัมภาษณ์ลงในแบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมตามความเป็นจริงทุกประเด็นในแต่ละตอน เพราะข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์และตรงตามความเป็นจริงจะช่วยให้ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีอย่างยิ่ง

4. การบันทึกพฤติกรรมจากสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ที่แสดงให้เห็นในขณะสัมภาษณ์และจากถ้อยคำ เจตคติ แนวคิดและอื่นๆ ในบทสัมภาษณ์ตามแบบสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม ตามประเด็นต่างๆ ที่กำหนด ดังนี้

รายการ	การสังเกตพฤติกรรมจากการสัมภาษณ์		ความคิดเห็น
	มี	ไม่มี	
1) การรับรู้ (Perception)			
2) ทักษะคติ (Attitude)			
3) การเป็นตัวแทน (Representation)			
4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)			
5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)			

รายการ	การสังเกตพฤติกรรมจากการ สัมภาษณ์		ความคิดเห็น
	มี	ไม่มี	
6) นันทามติ (Consensus)			
7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)			
8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)			
9) การประเมินผล (Appraisal)			
10) ความโปร่งใส (Transparency)			
11) ความเป็นอิสระ (Independence)			
12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)			
13) เครือข่าย (Network)			

ภาคผนวก ข

คำอธิบายประกอบการบันทึกพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์

คำอธิบายประกอบการบันทึกพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ ประเด็นการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ เทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

1) การรับรู้ (Perception) ผู้ให้สัมภาษณ์ แสดงให้เห็นถึง จิตสำนึก ความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย มีความเข้าใจว่าตนเองและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รอมชอม” และ “ประสานประโยชน์”

2) ทักษะ (Attitude) ผู้ให้การสัมภาษณ์มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรทำหน้าที่ที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3) การเป็นตัวแทน (Representation) ผู้ให้การสัมภาษณ์มีแนวคิดที่แสดงให้เห็นเกี่ยวกับการสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัว และเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ผู้ให้การสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรม และเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร

ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงออกให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้ อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้เริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วม กับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus) ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเข้าใจในหลักคิดของการมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับ หรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงออกถึงความเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับ องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร ก็จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพัทธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่าง ผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะ เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการ

สนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆ คน

8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ผู้ให้สัมภาษณ์บ่งชี้ให้เห็นถึงการกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9) การประเมินผล (Appraisal) ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และจัดทัศนคติส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10) ความโปร่งใส (Transparency) ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึง การปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใส

เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence) ผู้ให้สัมภาษณ์บ่งชี้ถึง องค์การการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์การมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า องค์การการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network) ผู้ให้สัมภาษณ์บ่งชี้ให้เห็นว่า มีการส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน ผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมกันในรูปแบบกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์การการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสมฤดี จันทร์สุวรรณ
วันเดือนปีเกิด	11 กันยายน 2502
สถานที่เกิด	อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี
ตำแหน่ง	นายกเทศมนตรีตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี

